

MODEL DOMU SĄSIEDZKIEGO

Gdańska Fundacja Innowacji Społecznej • Gdańsk 2011

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

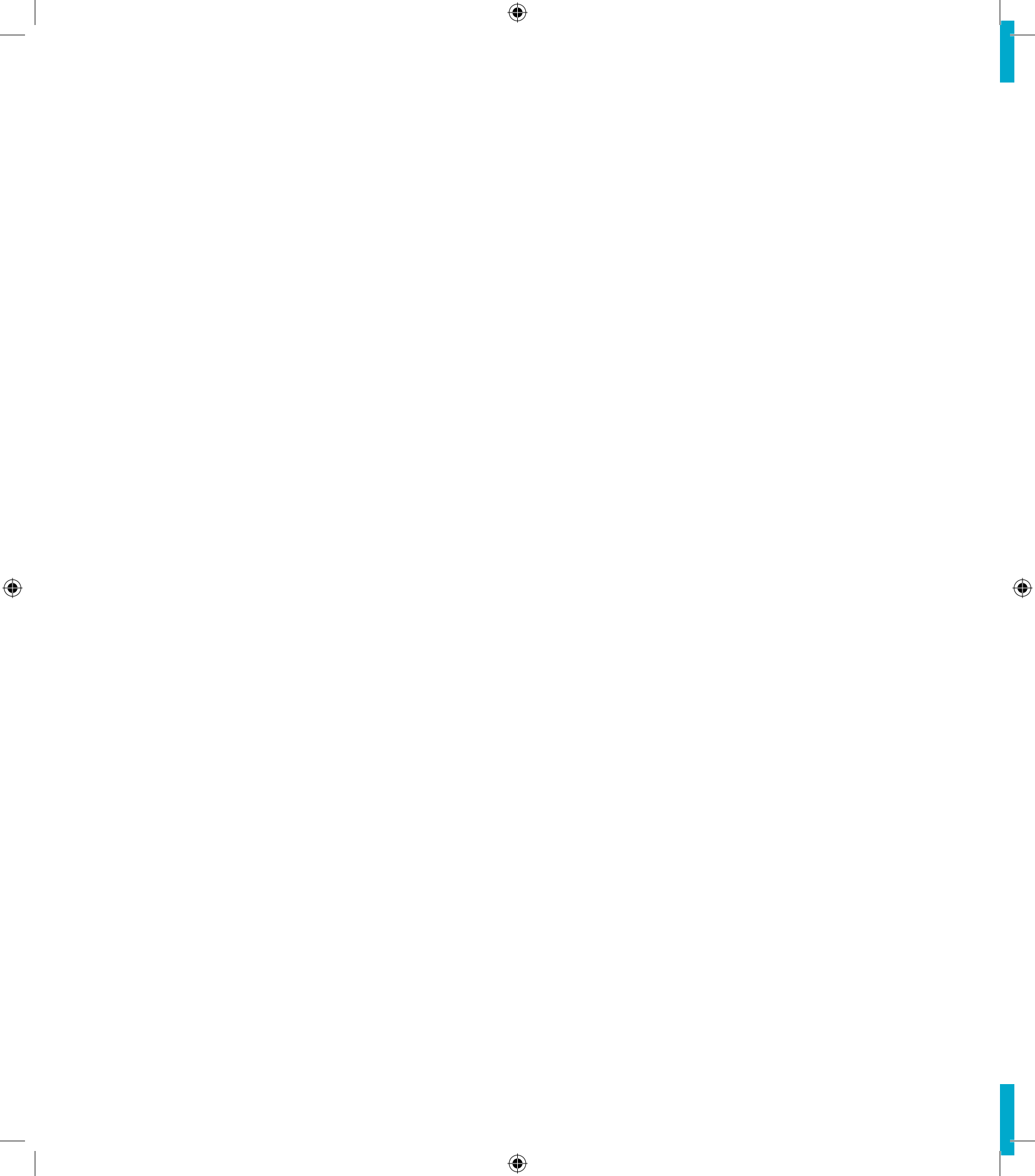
Gdańska Fundacja Innowacji Społecznej

dobro wspólne

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Publikacja została wydana w ramach projektu „**CEAL – nowe spojrzenie na ekonomię społeczną z perspektywy brytyjskich doświadczeń**” współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

Spis treści

WSTĘP [5]

ROZDZIAŁ I / WPROWADZENIE [7–11]

1. Tło historyczne powstawania Domów Sąsiedzkich [9]
2. Założenia do opracowania modelu Domu Sąsiedzkiego [10]

ROZDZIAŁ II / MODEL DOMU SĄSIEDZKIEGO [13–36]

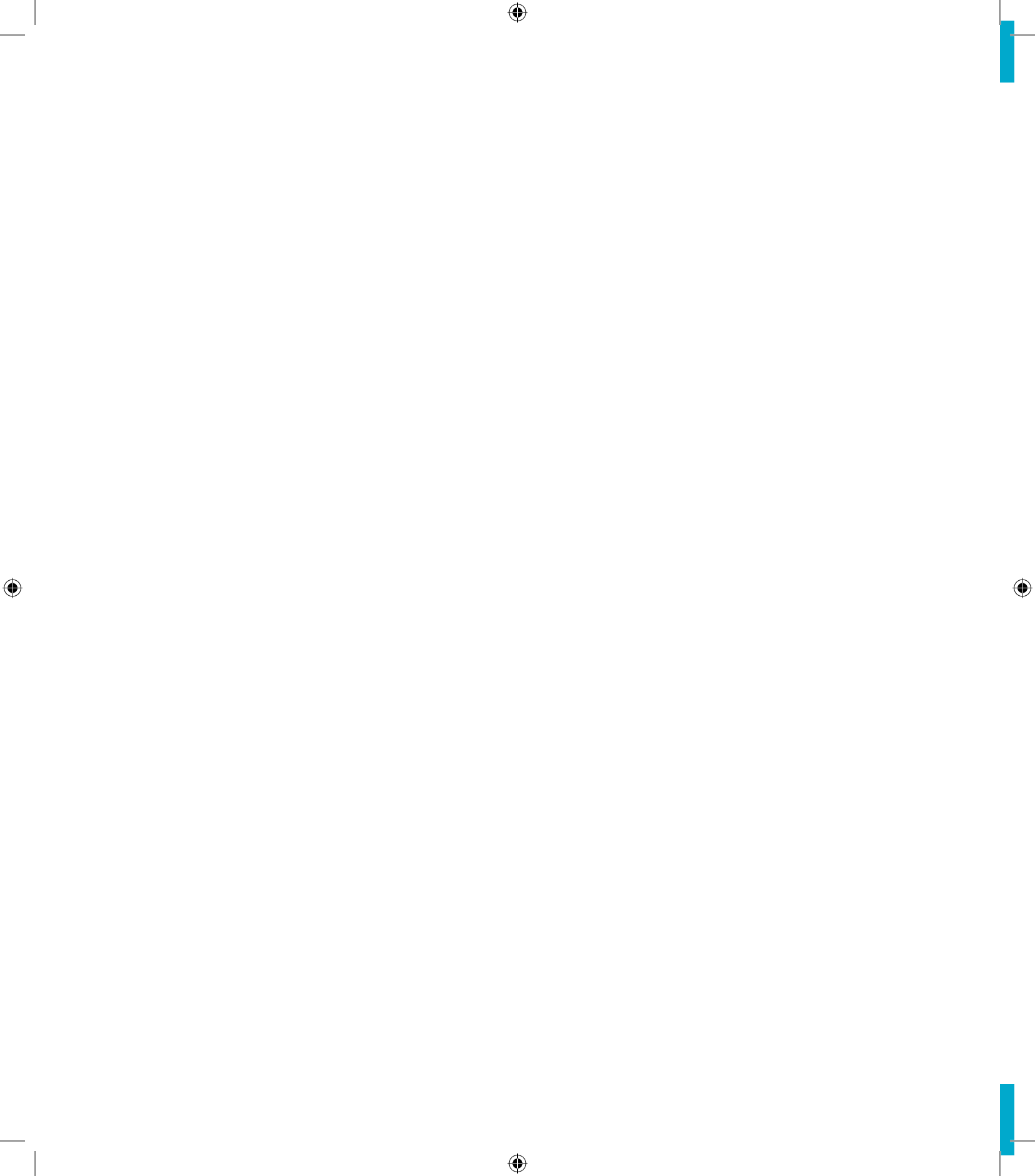
1. Idea działania [15]
2. Odbiorcy [16]
3. Organizacja [17]
 - 3.1. Tworzenie Domu Sąsiedzkiego
 - 3.1.1. Rozpoznanie zasobów i potrzeb w społeczności
 - 3.1.2. Kto zakłada Dom Sąsiedzki?
 - 3.1.3. Gdzie utworzyć Dom Sąsiedzki?
 - 3.1.4. Zasoby niezbędne do utworzenia Domu Sąsiedzkiego
 - 3.2. Funkcjonowanie Domu Sąsiedzkiego
 - 3.2.1. Ramy organizacyjne Domu Sąsiedzkiego
 - 3.2.2. Personel Domu Sąsiedzkiego
 - 3.2.3. Oferta Domu Sąsiedzkiego
 - 3.2.4. Współpraca
4. Ewaluacja działań [31]
5. Aspekty finansowe [32]
 - 5.1. Zewnętrzne źródła finansowania
 - 5.2. Ekonomia społeczna jako źródło finansowania
6. Podstawy prawne tworzenia i działalności Domów Sąsiedzkich [36]

ROZDZIAŁ III / ZBIÓR REKOMENDACJI I ZAŁĄCZNIKÓW [37–44]

Załączniki

- Załącznik nr 1. Przykład harmonogramu aktywności Domu Sąsiedzkiego Gościnną Przyszań
Załącznik nr 2. Przykład ewidencji użytkowników Domu Sąsiedzkiego Gościnną Przyszań
Załącznik nr 3. Przykład ulotki promocyjnej Domu Sąsiedzkiego Gościnną Przyszań
Załącznik nr 4. Przykład struktury organizacyjnej Domu Sąsiedzkiego
Załącznik nr 5. Wzór ankiety ewaluacyjnej

BIBLIOGRAFIA I ŹRÓDŁA INTERNETOWE [46]

Wstęp

Inspiracją dla tworzenia modelu Domu Sąsiedzkiego były programy Centrum Wspierania Aktywności Lokalnej CAL, wdrażane w Polsce od ponad dziesięciu lat, które uczą jak odkrywać, wspierać i rozwijać siłę lokalnych społeczności. Wieloletnie doświadczenie w budowaniu lokalnego partnerstwa w Gdańsku Oruni ukażało nam potrzebę utworzenia miejsca, w którym mieszkańcy będą współdziałać na rzecz swojego otoczenia. Bazując na wewnętrznych zasobach Oruni i zewnętrznych środkach finansowych, w latach 2008–2010 pracowaliśmy nad utworzeniem oruńskiego Domu Sąsiedzkiego.

W tym samym czasie, we współpracy z Urzędem Miasta Gdańska, Fundacją Regionalne Centrum Informacji i Wspomagania Organizacji Pozarządowych oraz gdańskimi organizacjami pozarządowymi, zawiązaliśmy Gdańską Sieć Partnerstw Lokalnych. Sieć stała się płaszczyzną ponadlokalnej współpracy samorządu miasta Gdańska i jedenastu organizacji pozarządowych, prowadzących pracę na rzecz społeczności lokalnych. Doświadczenia członków sieci w pracy animacyjnej, dyskusje o sposobach ożywiania życia społecznego w dzielnicach, a także dzielenie się problemami finansowymi, stały się dla nas wszystkich inspiracją do poszukiwania innowacyjnych rozwiązań z wykorzystaniem narzędzi ekonomii społecznej. W Gdańsku zaczęliśmy rozwijać ideę Domów Sąsiedzkich, jako miejsc działających długofalowo, skupiających aktywność mieszkańców oraz odpowiadających na potrzeby lokalnych społeczności. Wraz z ideą zrodziły się jednocześnie pytania, jak takie miejsca tworzyć, jak je

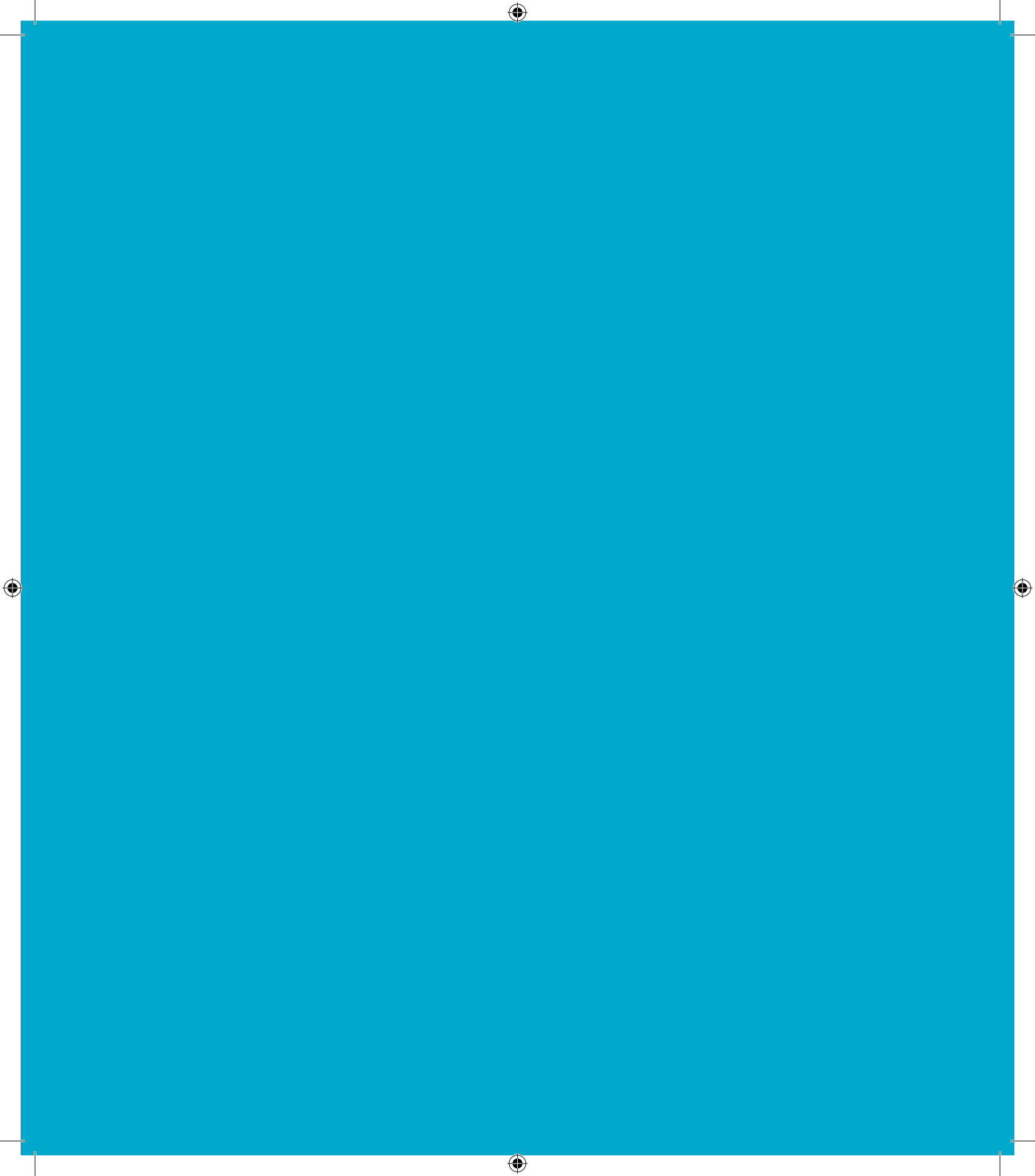
prowadzić, a przede wszystkim – jak zapewnić ich długotrwałe finansowanie.

Korzystając z możliwości, jakie daje Europejski Fundusz Społeczny, wspólnie z partnerami sieci pozyskaliśmy partnerów z Londynu i z Belfastu, posiadających bogate doświadczenie w tworzeniu i rozwijaniu centrów społecznościowych (community centers), wykorzystujących w swojej działalności narzędzia ekonomii społecznej. Realizacja partnerskiego projektu „CEAL – nowe spojrzenie na ekonomię społeczną z perspektywy brytyjskich doświadczeń” umożliwiła poznanie tła historyczno-społecznego i warunków, w jakich powstawały i funkcjonują obecnie community centers w Wielkiej Brytanii. Model Domu Sąsiedzkiego, który prezentujemy w niniejszej publikacji, odwołuje się zatem bezpośrednio do doświadczeń community centers w Wielkiej Brytanii.

Przedstawiony model Domu Sąsiedzkiego wyznacza optymalną, idealną jego wizję. Wskazuje wiele obszarów funkcjonowania i działań, które każdy Dom Sąsiedzki z różnym natężeniem może realizować. Poszczególne Domy Sąsiedzkie, jak w puzzlach, mogą wybierać dla siebie priorytetowe obszary działania w odpowiedzi na realne, rozeznane potrzeby mieszkańców, zmierzając do budowania i wzmacniania siły lokalnych społeczności.

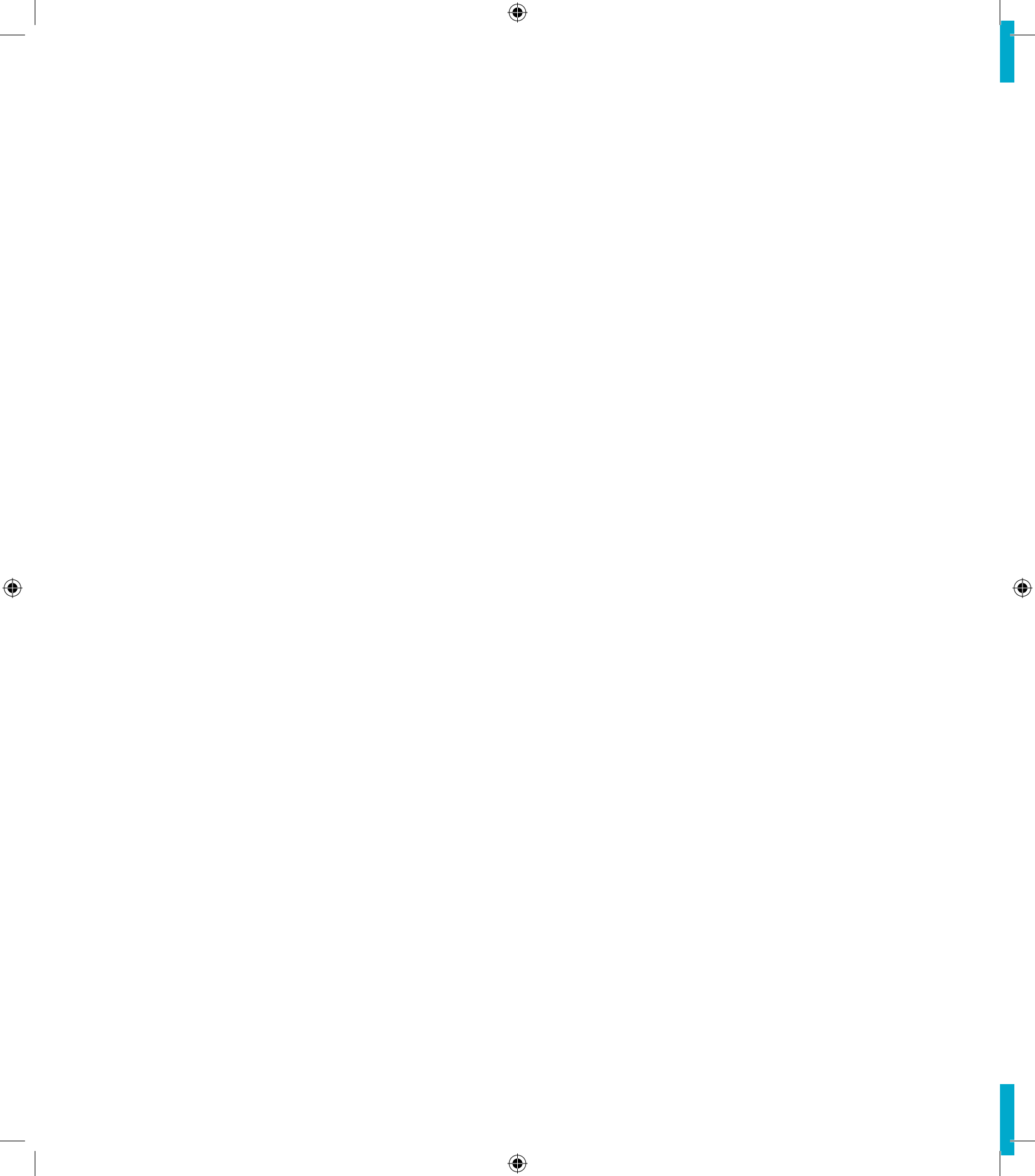
Zachęcamy do lektury

[Zespół Gdańskiej Fundacji Innowacji Społecznej](#)
[oraz Zespół Redakcyjny Modelu Domu Sąsiedzkiego](#)

ROZDZIAŁ I

Wprowadzenie

1. Tło historyczne powstawania Domów Sąsiedzkich

Rozwój centrów społecznościowych, określanych jako domy sąsiedzkie / community houses / community centers / settlement houses, rozpoczął się w Londynie w połowie XIX w. Rewolucji przemysłowej w Anglii w XVIII wieku towarzyszyła masowa migracja mieszkańców wsi do miast, w których było duże zapotrzebowanie na siłę roboczą. Gwałtowny wzrost liczby mieszkańców w miastach doprowadził do ogromnej biedy i rozwarstwienia społeczeństwa. Taka sytuacja społeczno-ekonomiczna była tłem dla powstawania i rozwoju centrów społecznościowych.

Pionierami ruchu społecznościowego byli Samuel Barnett – proboszcz w kościele św. Judy – i jego żona Henrietta, którzy prowadzili parafię w jednej z najbiedniejszych i najbardziej zdegradowanych części Londynu. Pracowali oni z mieszkańcami, organizując dla nich pomoc, zakładając szkoły wieczorowe, zapewniając ofertę kulturalną itp. Seria wykładów Barnetta na temat przyczyn ubóstwa, które przeprowadził na najważniejszych uniwersytetach w Wielkiej Brytanii, spowodowała zmiany w myśleniu społecznym na temat sposobów walki z ubóstwem. Podczas współpracy z uniwersytetami Barnett poznał Arnolda Toynbee, wykładowcę uniwersyteckiego, który zaczął wspierać działania Barnetta, propagując ideę osiedlania studentów na obszarach zdegradowanych po to, by żyli oni i współpracowali z miejscową ludnością. Dało to początek centrom społecznościowym, świadczącym usługi w zakresie edukacji, kultury, sportu itp. Przykłady najstarszych centrów/domów w Wielkiej Brytanii sięgają 1884 roku, kiedy powstały Toynbee Hall, Aston-Mansfield i Oxford House. Najstarszym domem był Toynbee Hall. Działał on na rzecz zmniejszenia różnic klasowych pomiędzy

spolaryzowanymi częściami społeczeństwa. Celem tych działań było wypełnienie luki pomiędzy różnymi grupami społecznymi, narodowościami i wspólnotami religijnymi. Przyjętą praktyką było osiedlanie się studentów w domach zlokalizowanych na obszarach biedy, gdzie prowadzili pracę wśród mieszkańców. Tradycyjnymi metodami pracy były usługi socjalne, działania edukacyjne i rekreacyjne oraz reformy społeczne. Rozwój centrów społecznościowych opierał się na ściślejszej współpracy z kadrą uniwersytecką, w szczególności z socjologami, którzy prowadzili jakościowe i ilościowe badania na temat problemów i potrzeb lokalnych społeczności.

Idea centrów społecznościowych przeniknęła także do Stanów Zjednoczonych, gdzie została upowszechniona przez pionierów, takich jak Stanton Coit i Jane Addams. Stanton Coit po ukończeniu studiów zamieszkał w dzielnicy biedy, pracując bezpośrednio z mieszkańcami. Bazując na własnych doświadczeniach oraz doświadczeniach brytyjskich działaczy, w szczególności działalności Toynbee Hall, założył w 1886 roku pierwsze centrum społecznościowe w Nowym Jorku. Jane Addams założyła Hull House w zachodniej części Chicago w 1889 roku. Oba domy reprezentowały tradycyjną filozofię centrów społecznościowych, tj. kompleksowe podejście do poprawy warunków życia w sąsiedztwie i przekonanie, że zmiana społeczna jest dokonywana przez lokalnych liderów i organizacje. W Stanach Zjednoczonych szybko rozwijały się i powstawały kolejne centra społecznościowe, które działały na rzecz poprawy edukacji, zatrudnienia i ogólnej jakości życia ludzi w gorszym położeniu. Do czasów I wojny światowej powstało ich czterysta. Na przełomie XIX i XX wieku domy zaczęły powstawać w Holandii, Niemczech, Austrii. Ruch rozprzestrzenił się także w Rosji Carskiej, gdzie Stanislaw Shatsky i Alexander Zelenko w 1905 roku założyli sieć edukacyjnych i społecznych instytucji w pół-

nocnej Moskwie. Sieć ta została zamknięta przez władze carskie w 1908 roku. W latach 70. XX wieku domy pojawiły się we Włoszech, gdzie powstawały w miejscu dawnych fabryk i opuszczonych koszar wojskowych.

Ruch związany z rozwojem centrów społecznościowych dał początek wielu inicjatywom w polityce społecznej i innowacyjnym sposobom pracy na rzecz poprawy warunków najbardziej wykluczonych członków społeczeństwa. W historii pracy socjalnej ruch ten reprezentuje ideę sprawiedliwości społecznej, w przeciwieństwie do tradycji dobroczynności. Współczesne centra społecznościowe nie kontynuują tradycji osiedlania się w nich. Jednak, podobnie jak ich poprzednicy, nadal koncentrują się na budowaniu kapitału społecznego w oparciu o zaufanie, wzajemność i szacunek. Współczesne domy dążą do budowania wspólnoty wśród sąsiadów i szerszej społeczności, która wykracza poza kulturowe, ekonomiczne i społeczne granice. Są to miejsca, które włączają mieszkańców w aktywność na rzecz poprawy sytuacji własnej społeczności.

2. Założenia do opracowania modelu Domu Sąsiedzkiego

Wypracowany model Domu Sąsiedzkiego jest odpowiedzią na pytania partnerów społecznych Gdańskiej Sieci Partnerstw Lokalnych, jak tworzyć i rozwijać miejsca, które w sposób trwały będą wspierać rozwój społeczności lokalnej w określonej przestrzeni społecznej i terytorialnej. Ważnymi kwestiami, do których odnosi się model, są także zagadnienia trwałości finansowania Domu Sąsiedzkiego. Dotyczą one m.in. możliwości wykorzystywania narzędzi ekonomicznych generujących zysk, reinwestowany następnie w cele społeczne.

Idea Domu Sąsiedzkiego ma w Polsce charakter innowacyjny, ponieważ brakuje w naszym kraju modelo-

wych rozwiązań, wskazujących, w jaki sposób tworzyć i rozwijać miejsca stymulujące aktywność i integrujące społeczność lokalną. Praca nad rozwojem społeczności lokalnych to proces długotrwały, tymczasem różne formy aktywizacji społeczności lokalnych, rozwijane w Polsce od lat 90. XX wieku, charakteryzują się głównie aktywnością. Jest to jedna z podstawowych barier w budowaniu kapitału społecznego. Powszechna jest realizacja różnego typu projektów z krótkotrwałym okresem ich finansowania. Dostępne w przestrzeni publicznej miejsca (np. domy kultury, szkoły, świetlice) pracują w oparciu o programy skierowane do konkretnych grup, do których wychodzą z gotową ofertą. W tym modelu grupy są odbiorcami, a nie kreatorami programów. Aby proces aktywizacji społeczności lokalnych miał dynamiczny, długotrwały charakter, włączający mieszkańców, niezbędna jest sprzyjająca przestrzeń, z którą identyfikują się mieszkańcy. Przestrzenią tą może być właśnie Dom Sąsiedzki.

Model Domu Sąsiedzkiego został opracowany, by upowszechnić możliwość tworzenia miejsc, które ogniskują aktywność mieszkańców i zwiększają ich zdolność do przekształcania środowiska w oparciu o własne siły i zasoby. „Dzięki działaniom w społeczności lokalnej potrzeby społeczne i problemy indywidualne stają się kwestiami publicznymi, rozwiązywanymi poprzez wspólne działania – w efekcie ludzie zaangażowani w takie działania sami nabywają nowe umiejętności i zyskują wiarę we własne siły, przejmują większą kontrolę nad swoim życiem społecznym”¹. Bez wątpienia jest to proces wymagający długiej perspektywy czasowej. Do jego realizacji potrzeba także stabilnego

.....
1. B. Skrzypczak, *Praca w społeczności lokalnej – źródła, inspiracje i poszukiwania*, [w:] *Ośrodek pomocy i aktywności społecznej – renesans pracy środowiskowej*, P. Jordan (red.), Warszawa 2007, s. 73–74.

finansowania. W opisie modelu odnosimy się do brytyjskich sposobów wypracowywania zysku w community centers, które wzmacniają działalność centrów w społecznościach lokalnych. W Europie podmioty ekonomii społecznej wypracowują 10 procent produktu krajowego brutto. Tymczasem w Polsce biznesowa strona działań organizacji pozarządowych jest bardzo słabo rozwinięta. W badaniu kondycji trzeciego sektora, przeprowadzonym przez Stowarzyszenie Klon Jawor w 2010 roku, autorzy wskazują, że zaledwie 5 procent organizacji pozarządowych prowadzi działalność gospodarczą, a płynność finansowa to jeden z największych problemów polskich organizacji pozarządowych². Przedsiębiorczość brytyjskich community centers może być podpowiedzią dla polskiego trzeciego sektora, jak radzić sobie z problemami finansowymi i zapewnić trwałość działań Domu Sąsiedzkiego.

Pracując nad modelem Domu Sąsiedzkiego, wykorzystaliśmy, opracowaną przez Rudyarda Kiplinga, technikę sześciu pytań opisowych „**5Wplus1H**”: 1. Dlaczego? (**Why**), 2. Co? (**What**), 3. Kto? (**Who**), 4. Gdzie? (**Where**), 5. Kiedy? (**When**), 6. Jak? (**How**).

1. DLACZEGO? – misja i cele działania

2. CO? – przedmiot działania

3. KTO? – odbiorcy działań

4. GDZIE? – lokalizacja działania

5. KIEDY? – czas funkcjonowania

6. JAK? – metody i narzędzia pracy

.....
2. Zob. J. Herbst, J. Przewłocka, *Podstawowe fakty o organizacjach pozarządowych. Raport z badania 2010*, Stowarzyszenie Klon Jawor, Warszawa 2011.

W pracę nad modelem Domu Sąsiedzkiego zaangażowana była grupa partnerska, składająca się z przedstawicieli gdańskich organizacji pozarządowych, Urzędu Miejskiego w Gdańsku, biznesu oraz przedstawicieli samorządowego community center oraz Ashton Community Trust z Belfastu i Discover Children Centre z Londynu. Podczas wspólnych spotkań, moderowanych przez Alicję Zajączkowską, wypracowaliśmy założenia modelu, które przedstawiamy w kolejnym rozdziale.

W skład grupy partnerskiej wchodził:

Barbara Bałka / Stowarzyszenie Inicjatyw Lokalnych im. Św. Ojca PIO

Marcin Bildziuk / Stowarzyszenie Nowy Port Sztuki

Jerzy Boczoń / Regionalne Centrum Informacji

Joanna Cwojdzńska / Polskie Stowarzyszenie Osób Upośledzonych Umysłowo Koło Gdańsk

Małgorzata Gojto-Kaligowska / Gdańska Fundacja Innowacji Społecznej

Lucyna Karczewska / Stowarzyszenie Nasze Siedlce

Adam Niemkiewicz / Stowarzyszenie Morena

Justyna Rogińska / Fundacja Sprawni Inaczej

Marianna Sitek-Wróblewska / Gdańska Fundacja Innowacji Społecznej

Magdalena Skiba / Urząd Miejski w Gdańsku

Anna Staruszkiewicz / Nadbałtyckie Stowarzyszenie Plastików im. M. Mokwy

Grzegorz Szczuka / „Grupa KOMBINAT Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością” Sp. k.

Justyna Tworzydło / Stowarzyszenie Habitat for Humanity

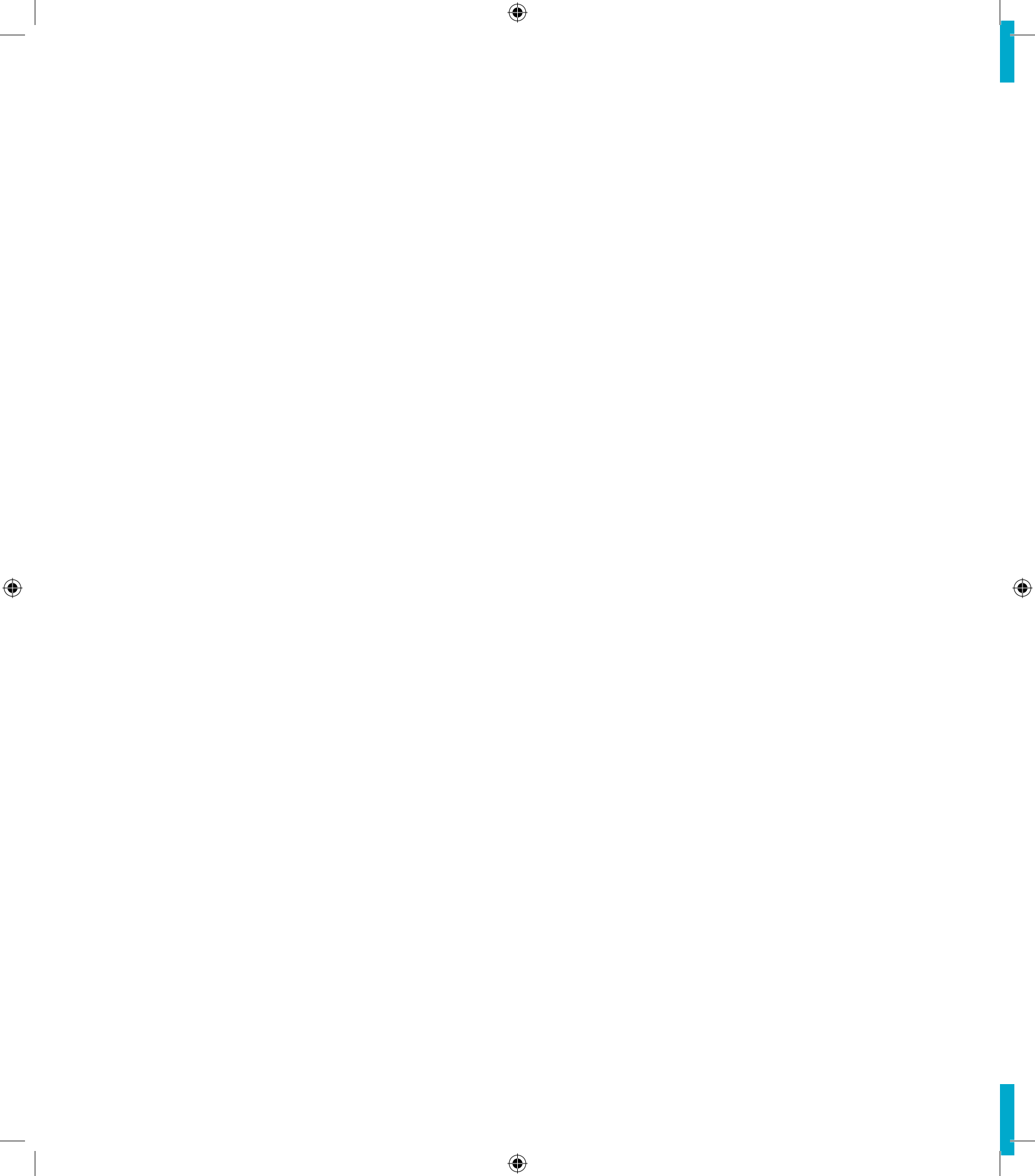
Alina Wiśniewska / Gdańska Fundacja Terapii i Rozwoju

Piotr Wróblewski / Stowarzyszenie Inicjatyw Lokalnych ORUNIA

ROZDZIAŁ II

Model Domu Sąsiedzkiego

1. Idea działania

Należy pamiętać, że Dom Sąsiedzki to nie tylko budynek czy pomieszczenie, ale przede wszystkim filozofia działania. Zrozumienie idei funkcjonowania Domu Sąsiedzkiego oraz roli, jaką odgrywa w kształtowaniu otoczenia, jest kluczowe w procesie jego tworzenia. Jest także podstawą decyzji o podjęciu działań, których celem jest utworzenie Domu Sąsiedzkiego.

Określenie idei Domu Sąsiedzkiego pozwala na głębsze uświadomienie idei jego działania przyszłym realizatorom, użytkownikom, decydującym.

IDEA DOMU SĄSIEDZKIEGO*

kreowanie miejsca otwartego na różnorodność osób i działań, tworzonego przez lokalną społeczność w celu długofalowego wzmocnienia jej aktywności i tożsamości

* Idea Domu Sąsiedzkiego została wypracowana przez grupę partnerską.

Dom Sąsiedzki odwołuje się do fundamentalnych wartości, takich jak solidarność społeczna oraz otwartość na różnorodność. W lokalnym środowisku jest on ogni-

wem wspierającym proces społecznej zmiany. Dom Sąsiedzki zostaje utworzony i działa w celu wspierania aktywności mieszkańców w lokalnych społecznościach poprzez:

- wzmocnianie relacji międzyludzkich,
- budowanie tożsamości lokalnej,
- wspólne działanie,
- przejmowanie odpowiedzialności,
- zapewnianie programów/usług w odpowiedzi na rozpoznane potrzeby.

Idea działania jest wspólna dla wszystkich Domów Sąsiedzkich, ale każdy z nich ma swój unikatowy charakter. Ważnym krokiem tworzenia Domu Sąsiedzkiego jest określenie jego misji, która z jednej strony odzwierciedli jego niepowtarzalny, indywidualny charakter, z drugiej zaś podkreśli ideę jego działania. Misja powinna stać się myślą przewodnią, która określi podstawowe wartości, kierunek oraz sens i cele działania Domu Sąsiedzkiego.

 Sformułowanie misji Domu Sąsiedzkiego powinno być poprzedzone wykonaniem diagnozy w środowisku lokalnym. Formułowanie misji z pominięciem tego etapu stwarza ryzyko, że będzie ona odpowiadać potrzebom podmiotu tworzącego Dom Sąsiedzki, a nie społeczności lokalnej, w której jest on tworzony.

REKOMENDACJA

Tworząc Dom Sąsiedzki, wyznaczcie misję, która zdefiniuje, kim jesteście i jaki jest cel Waszego działania. Świadomość wartości, na jakich opieracie działanie Domu Sąsiedzkiego, jest pierwszym krokiem do wyznaczenia celów i stworzenia strategii działania.

2. Odbiorcy

Do kogo jest adresowany Dom Sąsiedzki?

Dom Sąsiedzki buduje potencjał społeczny poprzez angażowanie zasobów osób indywidualnych, rodzin, grup nieformalnych, organizacji, lokalnych instytucji, przedsiębiorców oraz samorządu. Jest otwarty na różnorodność wiekową, kulturową, wyznaniową, etniczną itp. Jest on miejscem otwartym na ludzi o różnym statusie społecznym i materialnym. Dom Sąsiedzki, wykorzystując zasoby lokalne, bazuje na sąsiedztwie. Istotną jest jego dostępność dla wszystkich mieszkańców.

Przykład:

Oświadczenie różnorodności Association of Neighbourhood Houses of BC

- Jesteśmy dziećmi, młodzieżą, dorosłymi i seniorami o różnej narodowości, kulturze, religii, zdolnościach i o różnym statusie społecznym i materialnym.
- Władamy różnymi językami.
- Jesteśmy kobietami i mężczyznami o różnej orientacji seksualnej.
- Szanujemy różnorodność.
- Szanujemy różnorodność członków naszego Stowarzyszenia, kadry zarządzającej, wolontariuszy i personelu.
- Szanujemy wszystkich naszych sąsiadów.
- Oczekujemy, że wszyscy, którzy odwiedzają nasze Domy, którzy korzystają z naszych usług lub je świadczą, będą szanować wszystkich, których tutaj spotkają.
- Dlatego promujemy włączanie wszystkich w aktywność naszego Stowarzyszenia i naszej społeczności.

 Ważne jest, aby w działania Domu Sąsiedzkiego włączane były różnorodne grupy. Dedykowanie działań kilku wybranym grupom, np. dzieciom i młodzieży, z pominięciem innych grup – seniorów, czy osób aktywnych zawodowo – spowoduje ograniczenie otwartości na różnorodność. Ryzyko jest szczególnie duże, gdy podmiot tworzący Dom Sąsiedzki swoje dotychczasowe działania kierował do jednej lub kilku konkretnych grup.

REKOMENDACJA

Tworząc i prowadząc Dom Sąsiedzki, zapewnijcie przyjazną i otwartą na różnorodność osób i grup przestrzeń, w której będą oni wykorzystywać swój potencjał. Wzmacniajcie podmiotowość członków społeczności oraz sprzyjajcie powstawaniu oddolnych, samodzielnych i niezależnych inicjatyw mieszkańców.

3. Organizacja

3.1. Tworzenie Domu Sąsiedzkiego

Tworzenie Domu Sąsiedzkiego musi opierać się na pracy środowiskowej, prowadzonej w danej społeczności lokalnej. „Praca środowiskowa to długofalowy proces upodmiotawiania ludzi, w którym zmiana rzeczywistości następuje w wyniku aktywności ludzi, wyrażającej ich podmiotowość i zdolność do przekształcania środowiska własnymi siłami. Przy czym stworzone w jego ramach sieci współpracy i różnorodne struktury lokalne na stałe wspierają rozwój społeczności, jej sposoby rozwiązywania problemów i tworzenia środowiska zmiany”¹. Praca środowiskowa pozwala zdobyć wiedzę o realnych potrzebach i problemach społecznych, poznać warunki, w jakich żyją mieszkańcy, a także oszacować zasoby i potencjał tkwiący w danym środowisku. Pozwala wyłonić liderów, chcących działać na rzecz dobra lokalnej społeczności.

W pracy środowiskowej ważne jest:

- odkrycie zasobów i potrzeb społeczności poprzez bezpośrednie wywiady/rozmowy z mieszkańcami, wspólne tworzenie mapy zasobów i potrzeb, fora i spotkania mieszkańców,
- znalezienie liderów, którzy chcą dać swój czas i wiedzę na rzecz wspólnego działania,
- zogniskowanie zasobów ludzi mieszkających i pracujących na wspólnym terenie,

.....
¹. *Model organizowania społeczności lokalnej (OSL). Wdrażanie OSL w ramach systemu pomocy społecznej*, Stowarzyszenie CAL, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2011, s. 8.

- promowanie partycypacji, przywództwa i zaangażowania mieszkańców na rzecz wzmocnienia danej społeczności,
- poszanowanie różnorodności społecznej, angażowanie osób z różnym doświadczeniem życiowym,
- budowanie sieci współpracy poprzez kooperację z lokalnymi grupami i instytucjami.

Spośród wymienionych wyróżników pracy środowiskowej, kluczowym w procesie tworzenia Domu Sąsiedzkiego jest odkrycie zasobów i potrzeb danej społeczności.

3.1.1. Rozpoznanie zasobów i potrzeb w społeczności

Proces tworzenia Domu Sąsiedzkiego powinien rozpocząć się od określenia charakteru danej społeczności. Wiąże się to z koniecznością przeprowadzenia diagnozy społecznej, obejmującej zarówno badanie potrzeb mieszkańców, jak i ich zasobów. Środowiskowy potencjał będzie wyznaczał charakter Domu Sąsiedzkiego. Na potencjał lokalnej społeczności składają się: identyfikacja mieszkańców ze społecznością, stopień zaangażowania się mieszkańców we wspólne sprawy, umiejętność współpracy oraz dostępność zasobów. Niezmiernie ważna jest również identyfikacja niezaspokojonych potrzeb lokalnej społeczności.

Praktyczne sposoby badania potrzeb i zasobów lokalnej społeczności:

Badanie bezpośrednie

bezpośredni kontakt z mieszkańcami

Najlepszą drogą do zrozumienia lokalnej społeczności jest spotkanie się z mieszkańcami w ich najbliższym miejscu zamieszkania. Poprzez rozmowy można zbudować relacje i poznać ich codzienne troski i sprawy. W niewielkich społecznościach bezpośredni kontakt z członkami społeczności jest najbardziej wskazaną formą zbierania informacji, opinii, sugestii, dużo lepszą (choć też bardziej czasochłonną) od bezosobowej ankiety czy sondażu. Bezpośrednia rozmowa (która może być mniej lub bardziej sformalizowana, mniej lub bardziej podporządkowana wcześniej przygotowanemu scenariuszowi) daje możliwość poznania nie tylko opinii mieszkańców na temat wybranych aspektów ich miejsca zamieszkania, ale też ich motywacji, obaw, emocji, które towarzyszą poruszonym zagadnieniom. Badanie bezpośrednie umożliwia zebranie informacji oraz – co często jest ważniejsze – nawiązanie relacji, poznanie ludzi, wzbudzenie ich zainteresowania, a z czasem nawet zaangażowania w sprawy, o które są pytani.

Mapa zasobów i potrzeb

Mapa jest narzędziem włączającym i angażującym ludzi w różnym wieku do określenia potencjału i potrzeb ich społeczności. Mapa stanowi wizualną informację o zasobach instytucjonalnych, materialnych, ludzkich, a także potrzebach społeczności. Jest punktem wyjścia dla planowania rozwoju społeczności. Mapa angażuje ludzi w uczenie się i kształtowanie ich własnej społeczności.

Forum społeczne

Zaproszenie mieszkańców do wymiany poglądów, pomysłów, doświadczeń, opinii jest formą zdobycia informacji i wspólnego szukania sposobów na polepszenie życia danej społeczności. Daje szansę wzajemnego poznania się, umożliwia wypowiedzenie się wielu osób i poznanie wielu opinii. Integruje oraz daje poczucie bycia razem.

Analiza danych zastanych

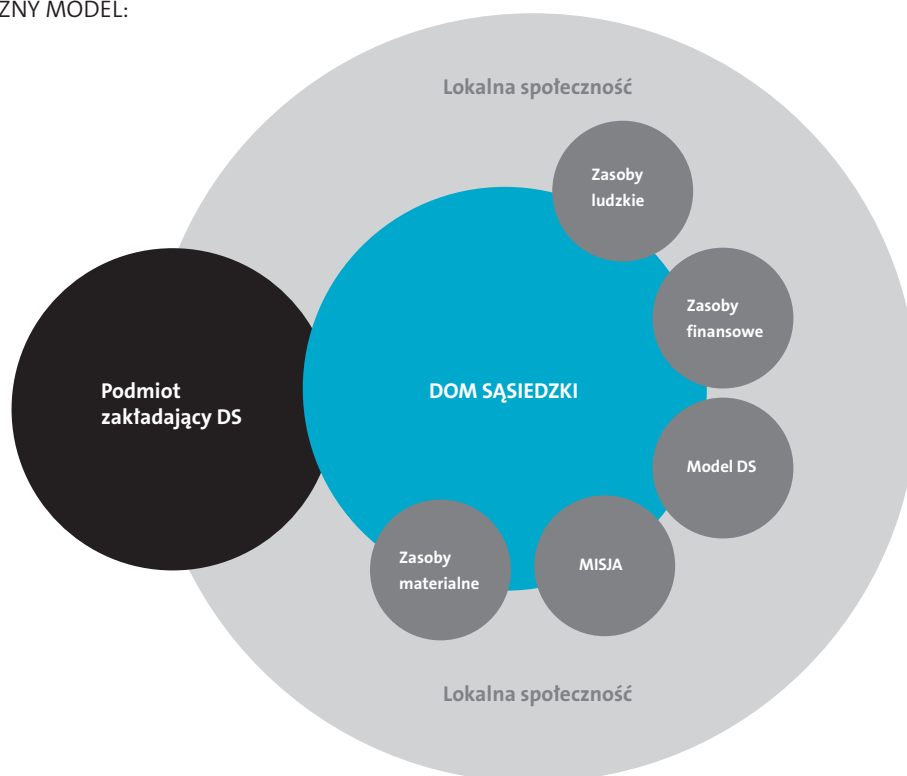
Dla uzupełnienia obrazu jakościowych analiz, użyteczne jest przeanalizowanie dostępnych danych statystycznych, obejmujących charakterystykę danej społeczności pod kątem geograficznym, socjodemograficznym oraz ekonomicznym. Zdobyte takich danych umożliwia także dokonanie porównania z innymi społecznościami oraz pozwala oszacować skalę problemów. Dostępne źródła informacji to: dzienniki Głównego Urzędu Statystycznego, raporty, informacje udostępniane przez instytucje publiczne itp.

3.1.2. Kto zakłada Dom Sąsiedzki?

Istnieją różne sposoby prowadzące do uruchomienia Domu Sąsiedzkiego. Są one zależne od potencjału, jakim dysponuje dana społeczność, a także od poziomu świadomości działania wspólnotowego. W niniejszym modelu przedstawiamy trzy główne metody uruchomienia Domu Sąsiedzkiego. Niezależnie od przyjętego sposobu, podstawą jest osadzenie Domu w strukturze dającej mu osobowość prawną.

I. Funkcjonujący podmiot uruchamia Dom Sąsiedzki jako jeden z programów w ramach swojej działalności.

GRAFICZNY MODEL:

Podmiot działający w środowisku lokalnym np. organizacja pozarządowa, jednostka organizacyjna samorządu lokalnego (np. dom kultury, biblioteka) uruchamia Dom Sąsiedzki. Wykorzystuje do tego zasoby własne, zewnętrzne, jak i zasoby lokalnej społeczności.

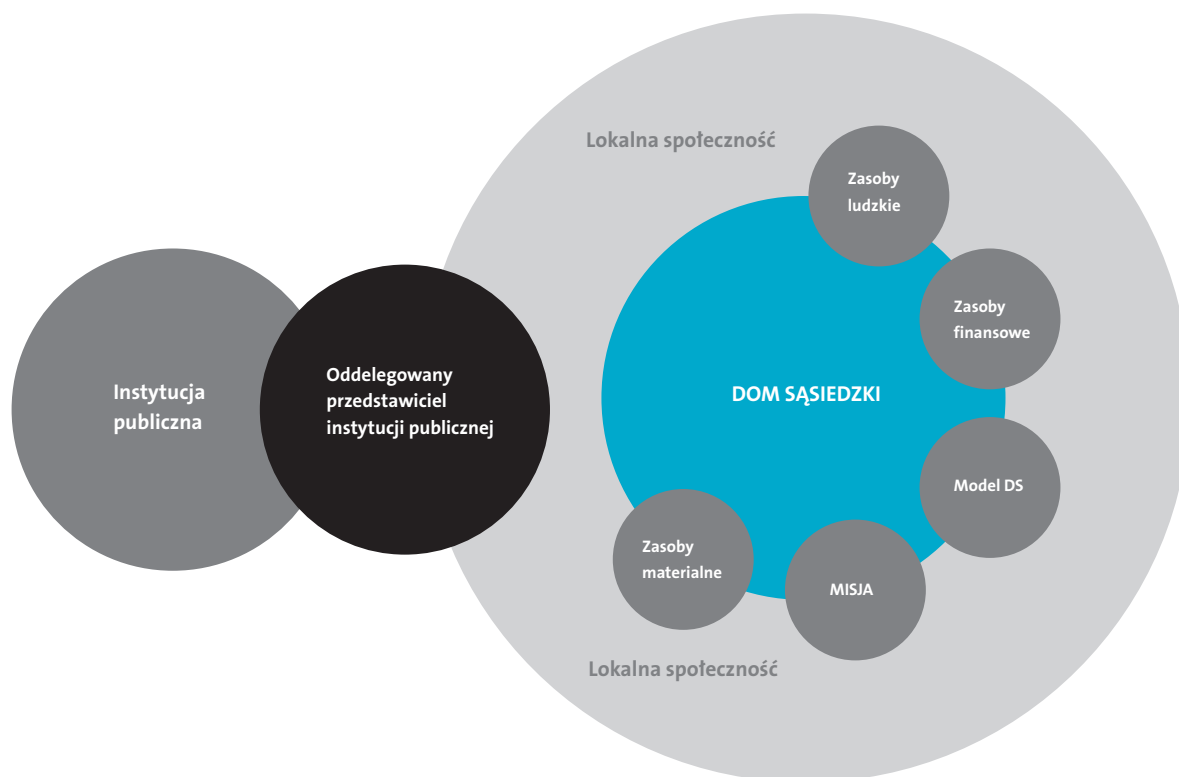
Przykład:

Dom Sąsiedzki „Gościnna Przystań” przy ul. Gościnniej 14 w Gdańsku Oruni został uruchomiony przez Gdańską Fundację Innowacji Społecznej (GFIS) w ramach jej struktury organizacyjnej. Bazując na dziesięcioletnim doświadczeniu pracy w dzielnicy w ramach partnerstwa Stowarzyszenie Inicjatyw Lokalnych Orunia, GFIS opracowała program i uruchomiła Dom Sąsiedzki w miejscu dawnego Oratorium (miejsce spotkań i aktywności mieszkańców). Budynek, wymagający kapitalnego remontu, został użyczony GFIS przez Towarzystwo Salezjańskie, a środki na remont i uruchomienie Domu Sąsiedzkiego GFIS pozyskała od zewnętrznych sponsorów (VELUX Foundations, Urząd Miasta Gdańska)¹.

1. Więcej na portalu mojaorunia.pl; http://www.mojaorunia.pl/index.php?option=com_orunia&task=dom&Itemid=37 [11.11.2011]

II. Oddelegowany przedstawiciel instytucji publicznej inicjuje dyskusję z mieszkańcami na temat korzyści z utworzenia Domu Sąsiedzkiego dla społeczności i wspiera ich w jego tworzeniu.

GRAFICZNY MODEL

20

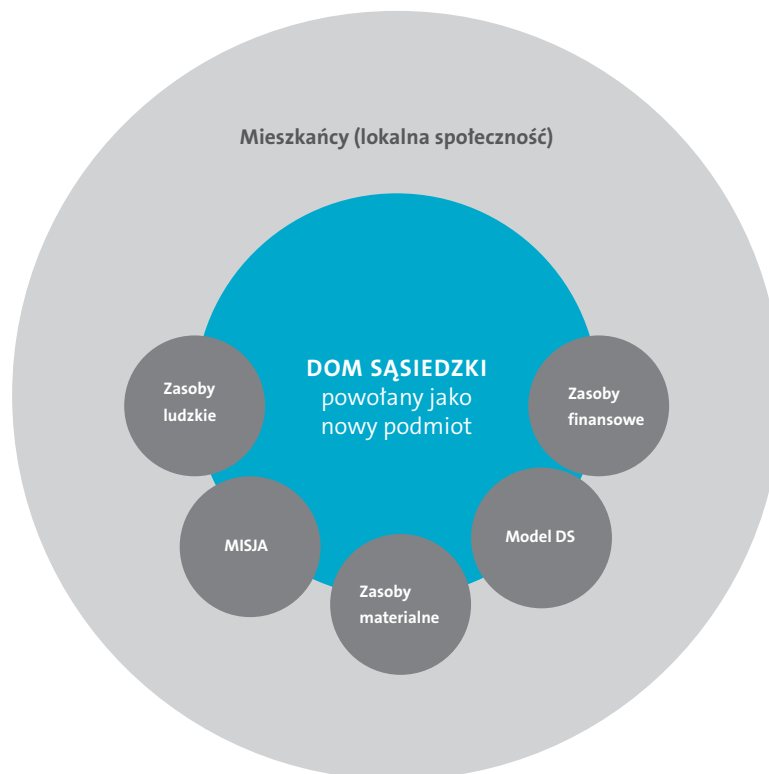
Przykład:

Dom Sąsiedzki Colinfwood w Vancouver w Kanadzie został utworzony w oparciu o plan zagospodarowania przestrzennego, opracowany na potrzeby przygotowania EXPO 1986. Program prowadzony był przez Miasto Vancouver. Pracownik miasta (city planner) pracował z członkami lokalnej społeczności, prowadził rozmowy na temat zmian w ich najbliższym otoczeniu. Wynikiem tych prac było opracowanie przez mieszkańców modelu Domu Sąsiedzkiego i jego uruchomienie¹.

1. <http://www.cnh.bc.ca/> [11.11.2011]

III. Mieszkańcy sami organizują się i podejmują działania zmierzające do uruchomienia Domu Sąsiedzkiego.

GRAFICZNY MODEL:

Przykład:

Ashton Community Trust w Belfaście w Irlandii Północnej zostało powołane jako inicjatywa społeczności lokalnej w dzielnicy New Lodge w 1985 roku. New Lodge to jeden z najbiedniejszych obszarów Belfastu z dużym problemem bezrobocia i przedwczesnego porzucania edukacji przez młodych ludzi. Skala problemów i chęć przeciwstawienia się im zmobilizowała mieszkańców do wspólnego działania. Mieszkańcy przeprowadzili zbiórkę publiczną w lokalnej społeczności, gromadząc środki na uruchomienie centrum wsparcia, z którego korzystają mieszkańcy dzielnicy. Pozwoliło to na uruchomienie ACT, które od ponad dwudziestu lat działa na rzecz promocji pozytywnych zmian i poprawy jakości życia mieszkańców dzielnicy New Lodge¹.

1. <http://www.ashtoncentre.com/aboutus.php> [11.11.2011]

3.1.3. Gdzie utworzyć Dom Sąsiedzki?

Dom Sąsiedzki może być utworzony w każdej społeczności na świecie. Powinien być zlokalizowany w mikro lub małych społecznościach, gdyż pozwoli to zrealizować zadania, przed jakimi staje Dom Sąsiedzki. Bliskość miejsca zwiększa jego dostępność, ułatwia identyfikację oraz wpływa na budowanie relacji sąsiedzkich. Może być on umiejscowiony w centrum miasta lub na obrzeżach, w dzielnicach miast, na osiedlach, na obszarach wiejskich itp. Wybór miejsca powinien przede wszystkim zapewniać dostępność Domu dla jak największej liczby mieszkańców. Dom Sąsiedzki musi być utworzony w łatwo dostępnej przestrzeni publicznej, gdzie mieszkańcy czuć się będą komfortowo. Optymalne jest, gdy do budynku Domu Sąsiedzkiego przynależy przestrzeń rekreacyjna, np. ogród, plac zabaw itp. Posiadanie takiego miejsca powiększa zasoby Domu Sąsiedzkiego, dając możliwość realizacji aktywności z wykorzystaniem otwartej przestrzeni. Należy pamiętać, że decyzja o lokalizacji Domu Sąsiedzkiego musi bazować na unikalnych zasobach i potrzebach mieszkańców i wyrastać z lokalnej społeczności.

3.1.4. Zasoby niezbędne do utworzenia Domu Sąsiedzkiego

Do utworzenia Domu Sąsiedzkiego niezbędne jest zaangażowanie potencjału lokalnej społeczności, zasobów ludzkich oraz materialnych. W zależności od sposobu uruchamiania Domu Sąsiedzkiego, poszczególne zasoby będą zaangażowane w różnym stopniu, np. w sytuacji, gdy społeczność lokalna nie jest zorganizowana konieczne jest zaangażowanie zasobów ludzkich w postaci animatora społecznego. Animator we współpracy ze społecznością wyłoni liderów w procesie organizowania społeczności. W przypadku, gdy społeczność

sama podejmuje działania utworzenia Domu Sąsiedzkiego, niezbędnym zasobem ludzkim będzie lider/liderzy, którzy sami wyłonią się z lokalnej społeczności.

Potencjał lokalnej społeczności

to zbiór dóbr materialnych i niematerialnych danej społeczności, np. więzi, dziedzictwo kulturowe, historyczne, tożsamość, infrastruktura, wspólne interesy społeczne itp.

Zasoby ludzkie

mieszkańcy – zasób ten jest podstawowym kapitałem przy tworzeniu Domu Sąsiedzkiego. Poznanie mieszkańców, ich potrzeb, umiejętności oraz ich problemów jest źródłem wiedzy o lokalnej społeczności. Włączenie mieszkańców w proces tworzenia Domu Sąsiedzkiego jest gwarantem ich dalszej identyfikacji z miejscem oraz oparcia działalności Domu Sąsiedzkiego o ich aktywność.

lokalni liderzy – to zasób lokalnej społeczności. Mogą to być mieszkańcy lub przedstawiciele lokalnych organizacji/institucji, którzy wyrażą gotowość zaangażowania się w tworzenie Domu Sąsiedzkiego.

animator społeczny – to zasób, który jest niezbędny przy uruchamianiu Domu Sąsiedzkiego w społecznościach, które nie są aktywne. Posiada on kompetencje mobilizowania ludzi do działania bez przejmowania przywództwa. Integruje mieszkańców, wspiera tworzenie inicjatyw oraz wyszukuje i wspiera lokalnych liderów.

wolontariusze – osoby indywidualne oraz przedstawiciele podmiotów komercyjnych, którzy bezpłatnie

świadczą pracę na rzecz Domu Sąsiedzkiego. Mogą to być osoby wywodzące się zarówno ze społeczności lokalnej jak i spoza niej. W tworzenie Domu mogą wnieść swoją wiedzę, umiejętności oraz pracę.

sojusznicy – przedstawiciele lokalnych organizacji, instytucji publicznych, politycy, lokalne autorytety. Ich zaangażowanie w proces tworzenia Domu Sąsiedzkiego nadaje znaczenie oraz rangę inicjatywie. Może także zwiększyć możliwości wpływu na powodzenie przedsięwzięcia.

Zasoby materialne

Zasoby lokalowe – do utworzenia Domu Sąsiedzkiego niezbędne jest posiadanie realnego miejsca w budynku/lokalu, zapewniającego przestrzeń do aktywności mieszkańców i realizacji ich potrzeb. Przestrzeń ta powinna zapewniać:

- salę lub kilka sal do aktywności mieszkańców wraz z wyposażeniem,
- zaplecze kuchenne/ miejsce do przygotowania kawy, herbaty itp.,
- zaplecze sanitarne,
- pomieszczenie administracyjne.

W sytuacji, gdy podmiot tworzący Dom Sąsiedzki nie dysponuje własnymi zasobami lokalowymi, może być on utworzony w przestrzeni udostępnionej przez inną organizację/instytucję na podstawie zawartego porozumienia o użytkowaniu/użyczeniu. Optymalnym rozwiązaniem jest uruchomienie Domu Sąsiedzkiego w budynku, który w całości zostanie przeznaczony na jego siedzibę.

Ryzykiem jest uzależnienie Domu Sąsiedzkiego od zasobów organizacji, której misja ogranicza przyszłą działalność Domu Sąsiedzkiego, a w szczególności jego otwartość na różnorodność osób i działań. Następuje wówczas konflikt interesów, który zagraża przyszłej działalności Domu Sąsiedzkiego. Przykładem tego mogą być organizacje wyznaniowe, które swoje działania kierują do wspólnot religijnych.

REKOMENDACJA

Tworząc Dom Sąsiedzki, poznajcie potrzeby i zasoby lokalnej społeczności, kierując się zasadą, że mieszkaniec to Wasz partner, a nie klient. Wykorzystajcie dostępne zasoby tkwiące w środowisku lokalnym oraz pozyskajcie zasoby zewnętrzne. Stwórzcie Dom Sąsiedzki w miejscu powszechnie dostępnym dla mieszkańców, by stał się on centrum życia lokalnej społeczności. Dążcie do tego, by Dom Sąsiedzki miał niezależną siedzibę w budynku, która umożliwi jego wielofunkcyjne działanie.

3.2. Funkcjonowanie Domu Sąsiedzkiego

3.2.1. Ramy organizacyjne Domu Sąsiedzkiego

Wyróżnikiem Domu Sąsiedzkiego jest jego otwartość na różnorodność ludzi i działań. Jego struktura organizacyjna musi więc być na tyle elastyczna, aby odpowiadać na zmieniającą się rzeczywistość społeczną – potrzeby lokalnej społeczności, dynamikę problemów oraz poziom aktywności i zaangażowania mieszkańców. Struktura Domu Sąsiedzkiego powinna mieć jak najmniej zinstytucjonalizowany charakter, jednakże niezbędne jest wdrożenie następujących elementów:

- zasady użytkowania Domu Sąsiedzkiego,
- harmonogram aktywności w Domu Sąsiedzkim,
- ewidencja użytkowników Domu Sąsiedzkiego,
- Rada Domu Sąsiedzkiego,
- struktura organizacyjna Domu Sąsiedzkiego.

Zasady użytkowania muszą być jasno sprecyzowane i czytelne dla wszystkich użytkowników. Personel Domu Sąsiedzkiego powinien zaprosić mieszkańców – użytkowników Domu – do współtworzenia zasad. Może się to odbywać w postaci spotkań przy wspólnym stole, podczas których zostanie wypracowany regulamin Domu Sąsiedzkiego. Regulamin nie zamyka możliwości wprowadzania zmian w sytuacji, gdy zaistnieje taka potrzeba. Powinien określać prawa i odpowiedzialności użytkowników oraz zasady korzystania z przestrzeni Domu Sąsiedzkiego. Posiadanie regulaminu zapewnia ład oraz bezpieczeństwo, a w sytuacjach trudnych umożliwia odniesienie się do wcześniej ustalonych zasad.

Harmonogram zapewnia zaplanowanie w czasie aktywności, działań, przedsięwzięć realizowanych w przestrzeni Domu Sąsiedzkiego. Określa dni oraz godziny jego funkcjonowania. Pomaga racjonalnie zarządzać

jego przestrzenią w sposób odpowiadający różnym grupom mieszkańców. Harmonogram powinien być na bieżąco aktualizowany i udostępniany mieszkańcom np. na tablicy ogłoszeń, na stronie internetowej Domu Sąsiedzkiego itp. Wskazane jest, aby wyznaczyć osobę/osoby odpowiedzialne za prowadzenie harmonogramu. Przykładowy harmonogram stanowi załącznik nr 1.

Ewidencja użytkowników – wykaz osób korzystających z przestrzeni Domu Sąsiedzkiego. Daje on informację na temat liczby użytkowników, umożliwia prowadzenie analiz ilościowych w zakresie częstotliwości odwiedzin oraz popularności programów. Wykaz może być prowadzony w ujęciu tygodniowym, miesięcznym, kwartalnym itp. Wskazane jest, aby wyznaczyć osobę/osoby odpowiedzialne za prowadzenie ewidencji. Przykładowa ewidencja stanowi załącznik nr 2.

Każdy Dom Sąsiedzki powinien dążyć do **powołania Rady Domu Sąsiedzkiego**. Idealną sytuacją jest, gdy Rada składa się z mieszkańców lokalnej społeczności – użytkowników Domu. W skład Rady powinni wchodzić przedstawiciele różnych grup. Musi być ona wybrana i zaakceptowana przez użytkowników Domu. Zadaniem Rady jest ocena aktywności Domu Sąsiedzkiego w zakresie zaspokajania potrzeb mieszkańców. Informacja zwrotna pozwala weryfikować realizowane programy oraz pracę personelu w oparciu o ocenę mieszkańców.

Wskazane jest, aby:

- minimum raz w roku odbyło się spotkanie, podczas którego Rada przedstawi informację z opinią dotyczącą funkcjonowania Domu Sąsiedzkiego,
- Dom Sąsiedzki wypracował zasady działalności Rady: zasady wyboru, członkostwa oraz zakresu kompetencji itp.

Wyodrębnienie **struktury organizacyjnej Domu Sąsiedzkiego** jest niezbędne do tego, by nim sprawnie zarządzać. Struktura organizacyjna Domu Sąsiedzkiego określa zależności między personelem, zarządem oraz mieszkańcami. Każdy z nich ma różne role i odpowiedzialności w zarządzaniu. Dookreślenie ról oraz zależności pozwala na harmonijne osiągnięcie założonych celów. Przykładowy schemat struktury organizacyjnej Domu Sąsiedzkiego stanowi załącznik nr 4.

3.2.2. Personel Domu Sąsiedzkiego

Praca Domu Sąsiedzkiego opiera się przede wszystkim na relacjach ludzi, na ich zaangażowaniu i umiejętnościach. Istotne jest zbudowanie zgranego zespołu pracowników i wolontariuszy, utożsamiających się z misją domu. Personel i wolontariusze, świadczący pracę w Domu Sąsiedzkim, muszą postrzegać rozwój społeczny jako cel każdego programu, a użytkowników Domu Sąsiedzkiego jako równoprawnych uczestników, a nie jako klientów. Podział funkcji i odpowiedzialności wśród członków personelu pozwoli na efektywne wykorzystanie ich potencjału. Personel Domu Sąsiedzkiego nie powinien przyjmować roli lidera. Powinien pomagać w organizowaniu, a nie w kierowaniu działaniami. Powinien być także neutralny politycznie i ideologicznie. Kluczowe jest więc znalezienie sposobów zarówno na pozyskanie, jak i na utrzymanie zespołu, co zagwarantuje długofalowe funkcjonowanie Domu Sąsiedzkiego.

Jak to robić?

→ pozyskujcie personel z umiejętnościami organizowania społeczności lokalnej, ponieważ ludzie ci, pracując ze społecznością, będą wyszukiwać wolontariuszy, lokalnych liderów, którzy mogą pomóc w utrzymaniu i rozwijaniu oferty Domu Sąsiedzkiego,

→ twórzcie bazę umiejętności, ponieważ często pracownicy lub wolontariusze, zaangażowani do konkretnych przedsięwzięć, posiadają dodatkowe umiejętności, które mogą być wykorzystane przy innych aktywnościach,

→ budujcie bazę wolontariuszy, ponieważ są to potencjalni realizatorzy programów w Domu Sąsiedzkim.

Wielkość zespołu uzależniona jest od zasobów środowiska lokalnego, potencjału podmiotu prowadzącego Dom Sąsiedzki oraz zasięgu oddziaływania Domu. Niemniej jednak funkcjonowanie każdego Domu Sąsiedzkiego należy oprzeć na pracy i/lub zaangażowaniu osób o następujących funkcjach:

- menadżer/ lider Domu Sąsiedzkiego,
- animator społeczny,
- realizator/realizatorzy aktywności w Domu Sąsiedzkim.

Menadżer / lider Domu Sąsiedzkiego – jest to osoba, która musi być pomocna, przyjazna użytkownikom, dobrze zorganizowana, która potrafi rozmawiać z ludźmi i nawiązywać kontakty.

..... Odpowiada za:

- zarządzanie personelem i zasobami Domu Sąsiedzkiego,
- planowanie działań, opracowanie strategii i programów odpowiadających na potrzeby lokalne,
- informowanie i promowanie działalności Domu Sąsiedzkiego,
- nawiązywanie współpracy,
- ewaluację działań Domu Sąsiedzkiego,
- sprawozdawczość.

.....
Osoba pełniąca funkcję animatora społecznego – jest to osoba, która musi posiadać wiedzę o rzeczywis-

tych potrzebach i problemach lokalnej społeczności, posiadać umiejętności interpersonalne, być otwarta na różnorodność ludzi.

.....

Odpowiada za:

- rozeznanie potrzeb i zasobów lokalnej społeczności,
 - integrowanie mieszkańców,
 - wyszukiwanie i wspieranie liderów lokalnych,
 - mobilizowanie mieszkańców do działania,
 - wspieranie osób, grup, inicjatyw poprzez edukowanie, ułatwianie kontaktów, rozwiązywanie konfliktów, moderowanie itp.,
 - budowanie sieci współpracy, powiązań, relacji między członkami społeczności lokalnej.
-

Realizator aktywności w Domu Sąsiedzkim – jest to osoba, która wykorzystuje swoje umiejętności i kompetencje do tworzenia i realizacji oferty Domu Sąsiedzkiego. Może ona świadczyć swoją pracę zarówno w sposób odpłatny, jak i nieodpłatny. Realizatorem może być np. trener warsztatów komputerowych, instruktor tańca, opiekun kąpielni czytelniczo-prasowego, opiekun kafejki internetowej itp.

.....

Odpowiada za:

- realizację aktywności,
 - przestrzeń Domu Sąsiedzkiego, w której realizowana jest aktywność,
 - jakość działania.
-

Wolontariat to najlepsza droga dla ludzi do dzielenia się swoimi umiejętnościami z innymi, nawiązywania kontaktów, zdobywania doświadczenia oraz samorealizacji. Personel Domu Sąsiedzkiego bazuje na pracy **wolontariuszy**. Optymalną sytuacją jest, gdy Dom Sąsiedzki posiada program wolontarystyczny, ułatwiający personelowi i wolontariuszom współdziałanie.

Program wolontarystyczny powinien określać:

- misję i cele Domu Sąsiedzkiego,
- informację, jak zostać wolontariuszem Domu Sąsiedzkiego,
- informację, w jakie aktywności można się zaangażować,
- zasady współpracy.

Posiadanie programu wolontarystycznego zapewnia dostęp do pełnej informacji o charakterze działalności Domu Sąsiedzkiego. Zwiększa świadomość wolontariuszy i daje poczucie bezpieczeństwa. Wskazane jest, by w Domu Sąsiedzkim była wyznaczona osoba/osoby odpowiedzialne za pracę wolontariuszy.

3.2.3. Oferta Domu Sąsiedzkiego

Co zapewnia mieszkańcom Dom Sąsiedzki?

Dom Sąsiedzki jest przyjaznym miejscem, gdzie mieszkańcy danej społeczności spotykają się, by poznać indywidualne i grupowe potrzeby ich sąsiedztwa oraz odgrywać aktywną rolę w ich zaspokojeniu. Jest to centrum, które wzbogaca życie sąsiedzkie, oddziałuje na aktywność i włącza mieszkańców we współdecydowanie i działanie na rzecz dobra wspólnego.

Dom Sąsiedzki zapewnia mieszkańcom:

- sale do wspólnych spotkań mieszkańców – przestrzeń do budowania i wzmacniania sąsiedztwa oraz wymiany informacji i doświadczeń,
- przestrzeń dla osób, które chcą zaangażować się w pracę wolontarystyczną w społeczności,
- przestrzeń, w której realizowane są programy odpowiadające na potrzeby społeczności, np. kącik prasowy, kafejka internetowa, Klub Młodych, świetlica dla dzieci itp.,
- wsparcie personelu posiadającego kwalifikacje do pracy ze społecznością, np. animatora społecznego, moderatora, facylitatora itp.,
- środowisko otwarte na różnorodność i stymulujące do podejmowania aktywności, pozytywne wzorce i inspiracje.

Oferta Domu Sąsiedzkiego bazuje na potrzebach i zainteresowaniach mieszkańców. Jest dostosowana do ludzi w różnym wieku i z różnych środowisk. Dzięki realizowanym programom Dom Sąsiedzki wzmacnia społeczność poprzez dostarczenie potrzebnych usług, organizowanie lokalnych wydarzeń oraz udostępnianie przestrzeni, w której ludzie mogą uczyć się, otrzymywać i dawać wsparcie, razem spędzać czas, zawierać przyjaźnie i poznawać swoich sąsiadów. Dom Sąsiedzki jest przestrzenią, w której mieszkańcy mogą rozwijać

swoje kompetencje przydatne w kreowaniu przestrzeni publicznej i współdecydowaniu o wspólnych sprawach. Programy realizowane w Domu Sąsiedzkim są bramą dla zaangażowania ludzi, często jako wolontariuszy i lokalnych liderów. Opierając się na lokalnych zasobach, pracy wolontariuszy Dom Sąsiedzki umożliwia udział w programach bezpłatnie lub za niską opłatą.

Optymalną sytuacją jest, gdy programy stanowiące ofertę Domu Sąsiedzkiego powstają w oparciu o następujące zasady:

Zidentyfikowanie potrzeb lokalnej społeczności

Najlepszym sposobem zidentyfikowania potrzeb lokalnej społeczności jest zaangażowanie mieszkańców w proces planowania. Daje to między innymi pewność, że oferta odpowie na potrzeby mieszkańców. Poprzez wspólne identyfikowanie potrzeb mieszkańcy będą czuli potrzebę angażowania się w działalność Domu Sąsiedzkiego.

(O sposobach identyfikowania potrzeb pisaliśmy w części 3.1.1. Rozpoznanie zasobów i potrzeb w społeczności.)

Włączenie uczestników w planowanie i rozwój programów

Kiedy potrzeby i zainteresowania mieszkańców zostaną zidentyfikowane i staną się zrozumiałe, należy włączyć potencjalnych użytkowników programów w proces ich planowania i realizacji, np. przygotowanie poczęstunku na spotkanie, czy zaangażowanie od strony organizacyjnej. Ważnym jest, aby na tym etapie jasno określić i sprecyzować cele (co chcemy osiągnąć?) oraz określić działania (w jaki sposób to osiągniemy?). W sytuacji, gdy mieszkańcy zaproszeni są do udziału i przedstawienia swoich pomysłów przy wspólnym stole, budowane jest zaufanie społeczne, a mieszkańcy czują się dowartościowani i docenieni.

Włączenie lokalnych instytucji i organizacji w planowanie i rozwój programów

Zaangażowanie lokalnych instytucji w planowanie programów buduje partnerstwo usług dla społeczności lokalnej. Zaangażowanie minimalizuje rywalizację, zapobiega powielaniu się usług i służy budowaniu partnerstwa, które wymienia się swoimi zasobami przy realizacji programów. Zaangażowanie samorządu (władz lokalnych) zbliża jego przedstawicieli do priorytetów i potrzeb mieszkańców. Zapewnia wiarygodność działań Domu Sąsiedzkiego w oczach osób decyzyjnych. Ryzykiem może być jednak całkowite uzależnienie się od sektora samorządowego, ponieważ może się wiązać z koniecznością realizacji zewnętrznej polityki.

Integrowanie

Dom Sąsiedzki powinien zapewnić użytkownikom możliwość korzystania z różnorodnych aktywności. Optymalne jest, gdy uczestnicy jednego programu, korzystający z jego oferty, w drugim sami mogą udzielać wsparcia innym, np. seniorzy biorą udział w warsztatach

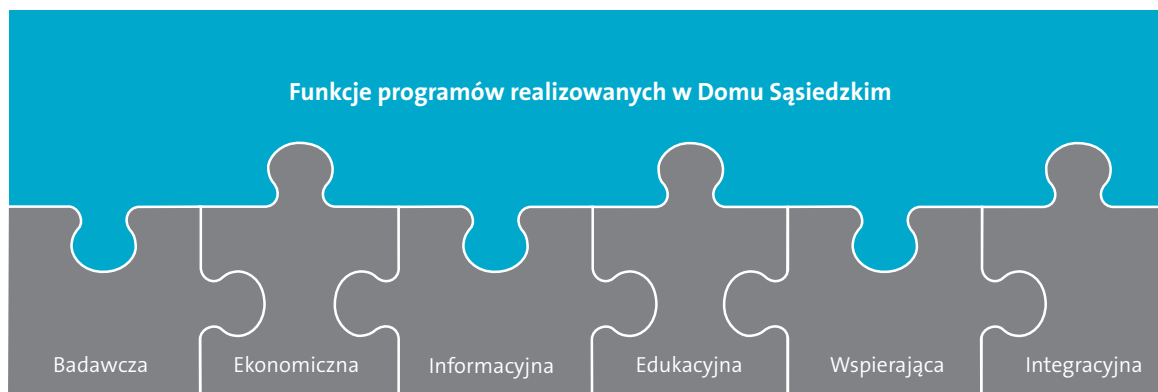
komputerowych prowadzonych przez młodzież, a sami dzielą się z młodymi historiami z ich młodości, pomagając im zrozumieć osoby starsze w ich społeczności.

Promocję programów wśród potencjalnych użytkowników

Gdy powstaje nowy program, jego odbiorcy nie pojawiają się od razu. Należy skorzystać z różnorodnych naturalnych kanałów informacji (np. współpraca z księdzem i informowanie z ambony, plakaty i ulotki w dostępnych dla mieszkańców punktach itp.). Najbardziej efektywnym narzędziem promocji programu wśród mieszkańców jest upowszechnienie informacji poprzez bezpośredni kontakt. Upowszechnianie informacji może odbywać się także za pośrednictwem samych mieszkańców, którzy będą przekazywać informacje i zachęcać do udziału w programach, redukując bariery i budując zaufanie wśród społeczności. Gdy program będzie już realizowany, najlepszym kanałem informacji i promocji będą sami uczestnicy.

(Przykład ulotki Gościnnej Przystani z ofertą programową stanowi załącznik nr 3.)

Realizowane w Domu Sąsiedzkim programy mogą pełnić różne funkcje

W każdym Domu Sąsiedzim mogą być realizowane programy, obejmujące różne rodzaje aktywności w zależności od zidentyfikowanych potrzeb i zasobów lokalnej społeczności.

PRZYKŁADOWY KATALOG AKTYWNOŚCI

- doradztwo prawne, finansowe, podatkowe, komunalne itp.
- informacja o prawach obywatelskich, prawach konsumenta, o dostępie do informacji publicznej itp.

Formy: punkty informacyjno-konsultacyjne, portale społecznościowe itp.

- edukacja obywatelska – wzmocnienie postaw obywatelskich w życiu lokalnych wspólnot,
- edukacja kulturalna, działania artystyczne,
- edukacja związana z podejmowaniem pracy i przedsiębiorczością,
- edukacja ekologiczna,
- włączanie mieszkańców w planowanie wspólnej przestrzeni, programów itp.

Formy: warsztaty, kluby dyskusyjne, spotkania tematyczne, debaty, seminaria, redakcja obywatelska, centra kreatywności dla dzieci, muzeum dotykowe, kafejka internetowa itp.

- wspólne działania mieszkańców,
- wspólne kreowanie poglądów, opinii, wartości,
- wspólne świętowanie,

Formy: spotkania przy grillu, festyny, spotkania grup sąsiedzkich, wędrowki po dzielnicy, wieczorki taneczne, pokazy filmów itp.

- wsparcie psychologiczne, psychoterapeutyczne,
- grupy samopomocowe,
- coaching, mentoring,
- zajęcia profilaktyczne,
- pomoc w odrabianiu lekcji, korepetycje,
- wsparcie rzeczowe,
- wsparcie żywieniowe,
- wymiana zasobów między mieszkańcami,
- udostępnianie zasobów Domu Sąsiedzkiego.

Formy: bank czasu, użyczanie sal, spotkania, punkt poradnictwa, świetlica środowiskowa itp.

- Tworzenie map potrzeb i zasobów z udziałem mieszkańców,
- Badanie przyczyn i przejawów danych zjawisk społecznych,
- Badanie efektywności Domu Sąsiedzkiego.

Formy: konsultacje społeczne, fora dyskusyjne, spotkania ewaluacyjne itp.

 Różnorodność programów i aktywności w Domu Sąsiedzkim, a tym samym różnorodność grup, może zrodzić ryzyko wystąpienia napięć i konfliktów interesów między użytkownikami. Mogą one dotyczyć m.in. przestrzeni, braku możliwości zaspokajania rosnących potrzeb i wynikać z ograniczonych zasobów Domu Sąsiedzkiego. Organizując i planując aktywności należy jasno informować o realnych możliwościach, jakimi dysponuje Dom Sąsiedzki. W sytuacji, gdy potrzeby nie mogą być zaspokojone, należy komunikować powody podjętych decyzji, odwołując się do priorytetów.

REKOMENDACJA

Tworząc i prowadząc Dom Sąsiedzki, wypracujcie z użytkownikami czytelne zasady korzystania z przestrzeni Domu Sąsiedzkiego. Zatrudnijcie personel i zaangażujcie wolontariuszy z umiejętnościami budowania potencjału lokalnej społeczności. Starajcie się, by oferta Domu Sąsiedzkiego w sposób innowacyjny odpowiadała na potrzeby mieszkańców, zawsze w oparciu o rozeznane potrzeby. Bądźcie otwarci na współpracę, gdyż pomnaża ona korzyści dla lokalnej społeczności.

3.2.4. Współpraca

Ważnym aspektem tworzenia i codziennego funkcjonowania Domu Sąsiedzkiego jest budowanie sieci współpracy w lokalnym środowisku. Skoncentrowanie zasobów różnych organizacji, instytucji, autorytetów, polityków, przedsiębiorców wzbogaca i umacnia działania Domu Sąsiedzkiego. Partnerstwo pozwala Domowi Sąsiedzkiemu zaistnieć w szerszym życiu publicznym i wypromować jego działalność. Dobra sieć współpracy sprzyja partnerskim relacjom i zapobiega niezdrowej konkurencji. Przejawem współpracy może być zawiązane partnerstwo, koalicja, ale także nieformalna sieć kontaktów.

Każdy Dom Sąsiedzki może budować różnorodne sieci współpracy w zależności od potrzeb i zasobów lokalnej społeczności. Na ogół mogą być one tworzone z:

- instytucjami publicznymi, np. szkoły, biblioteki, ośrodki wsparcia, policja itp.
- organizacjami społecznymi,
- przedsiębiorcami, np. lokalny ośrodek zdrowia, sklep, hurtownia itp.
- grupami mieszkańców.

Dom Sąsiedzki nie jest w stanie odpowiedzieć na wszystkie potrzeby użytkowników, a skuteczna współpraca lokalna pozwala na szersze oddziaływanie i zaspokajanie tych potrzeb w innych miejscach oraz zapobiega dublowaniu się aktywności.

4. Ewaluacja działań

Ewaluacja jest systematycznym procesem zbierania i analizy informacji od użytkowników Domu Sąsiedzkiego.

Systematyczne prowadzenie ewaluacji działań pozwala na:

- ulepszanie realizowanych programów jeszcze w trakcie ich realizacji,
- uzyskanie przez personel informacji zwrotnej dotyczącej realizowanych programów, pracy personelu i wolontariuszy itp.,
- uzyskanie informacji o osiąganiu zamierzonych celów,
- pozyskanie sugestii przydatnych do poprawy funkcjonowania Domu Sąsiedzkiego,
- informowanie fundatorów / donatorów / sponsorów o wpływie ich funduszy na lokalną społeczność.

Ewaluacja nie jest jedynie kontrolą efektywności, ale służy optymalizacji i ciągłemu rozwojowi. Pozytywna informacja zwrotna pozwala personelowi zwiększyć poziom satysfakcji i motywacji do pracy. Pozwala na dokonywanie zmian i podejmowanie dalszych działań. Ewaluacja może pomagać w zapobieganiu sytuacji problemowych, bądź zapewniać szybkie i trwałe rozwiązanie problemów, które się już pojawiły. Ewaluacja może być prowadzona przez personel Domu Sąsiedzkiego lub przez zewnętrznego ewaluatora w zależności od rodzaju informacji, których potrzebujemy oraz dostępności środków finansowych. Należy zadbać o to, aby została wyznaczona osoba odpowiedzialna za prowadzenie ewaluacji działań Domu Sąsiedzkiego.

Zbierane w procesie ewaluacji dane mogą mieć charakter ilościowy (prezentujący uzyskane wyniki w sposób

konkretny, oparty na wartościach liczbowych i procentowych), bądź jakościowy (poszerzony o refleksje użytkowników, dodatkowe informacje i kategorie informacji).

Przed przystąpieniem do zbierania danych należy:

- sformułować cele ogólne i szczegółowe ewaluacji,
- określić metody i techniki, jakimi zamierzamy się posłużyć przy przeprowadzaniu badania,
- wyznaczyć ramy czasowe dla przeprowadzanego badania,
- określić grupę docelową.

Proces ewaluacji może być prosty, np. ankieta wypełniona przez uczestników po zakończeniu warsztatów, lub bardziej złożony, np. grupa fokusowa w lokalnej społeczności w celu zbadania wpływu programów realizowanych przez Dom Sąsiedzki.

Metody zbierania danych:

- ankieta,
- wywiad (w tym: wywiad fokusowy, wywiad swobodny, wywiad kwestionariuszowy),
- obserwacja (uczestnicząca i nieuczestnicząca),
- analiza treści (dokumentów, protokołów, sprawozdań, filmików, zdjęć).

Przykład ankiety ewaluacyjnej stanowi załącznik nr 5.

REKOMENDACJA

Prowadząc Dom Sąsiedzki, systematycznie prowadźcie ewaluację. Pozwoli Wam ona na zdobycie informacji, które są dowodem na to, czy Dom Sąsiedzki jest potrzebny lokalnej społeczności i czy właściwie zaspokaja jej potrzeby. Zbieranie informacji oprzyjcie na prostych i czytelnych narzędziach. Traktujcie ewaluację jako metodę doskonalenia swojej pracy.

5. Aspekty finansowe

Budowanie potencjału finansowego wymaga czasu i jest długotrwałym procesem, który powinien prowadzić do zapewnienia bezpieczeństwa finansowego. Prowadzenie działalności Domu Sąsiedzkiego w oparciu o stabilne finansowanie pozwoli jego realizatorom skoncentrować się na zapewnieniu jakości pracy ze społeczną. Tworząc i rozwijając Dom Sąsiedzki należy oszacować wysokość środków niezbędnych do uruchomienia i prowadzenia jego działalności. Wysokość środków niezbędnych do finansowania Domu Sąsiedzkiego uzależniona jest od:

- zakresu jego oddziaływania (liczba użytkowników, rodzaje programów),
- możliwości lokalowych (kubatura budynku/lokalu),
- wielkości struktury organizacyjnej (zatrudniony personel, liczba wolontariuszy).

5.1. Zewnętrzne źródła finansowania

W przypadku podmiotów prowadzących Dom Sąsiedzki, które nie mają jednego, stabilnego źródła finansowania, najlepszą strategią dla zapewnienia trwałości działania Domu Sąsiedzkiego jest dywersyfikacja (różnicowanie) źródeł finansowania. Podmioty prowadzące Dom Sąsiedzki mogą korzystać z następujących form finansowania działalności:

darowizna – jest to nieodpłatne przekazanie środków finansowych, rzeczowych przez darczyńcę. Ma na celu wzbogacenie obdarowanego bez czerpania korzyści przez darczyńcę. Przepisy dotyczące darowizny zawarte są w Księdze trzeciej (Tytuł XXXIII) Kodeksu Cywilnego.

sponsoring – jest to rodzaj umowy partnerskiej, w której sponsor przekazuje podmiotowi sponsorowanemu środki konieczne do realizacji jego celów. W zamian

zaś uzyskuje korzyści w postaci promocji swojej marki, wizerunku oraz produktów. Rozpoczynając współpracę z potencjalnym sponsorem należy opracować i przedstawić ofertę sponsoringową, która wyjdzie naprzeciw biznesowym potrzebom sponsora. Oferta musi określać kim jesteśmy, co chcemy zrobić oraz korzyści dla sponsora z podjętej współpracy. Warto sięgać do sponsorów lokalnych, którzy znajdują wartość we wspieraniu lokalnej społeczności.

kontraktowanie usługi – jest to przekazanie podmiotowi niepublicznemu realizacji zadań własnych samorządu w trybie konkursowym, zazwyczaj w formie powierzenia. Wszystkie samorządy mają możliwość przekazywania zadań własnych w takiej formie. Prowadzenie Domu Sąsiedzkiego jako kompleksowej usługi społecznej, polegającej na organizowaniu społeczności lokalnej, może zostać zlecone jako zadanie publiczne do wykonania organizacji pozarządowej.

Podmioty, które chcą prowadzić Dom Sąsiedzki w formie usługi, muszą przystąpić do konkursu ogłoszonego przez samorząd. Samorząd definiuje zakres zlecenia oraz oczekiwania co do sposobu realizacji zadania, zgodnie z wypracowanym standardem (przynajmniej minimalnym). Podmioty wyłonione do prowadzenia usługi otrzymują środki finansowe w postaci dotacji, pokrywającej pełen koszt realizacji tego zadania. Kontraktowanie stosuje się do realizacji usług o trwałym charakterze, a taki charakter ma powyższe zadanie. Zatem kontrakt taki powinien być zawarty na okres dłuższy niż jeden rok. Zazwyczaj jest to okres 3 lat. Samorząd, zlecając prowadzenie Domu Sąsiedzkiego, uzyska korzyść w postaci aktywnych, samoorganizujących się lokalnych społeczności i poprawę jakości życia w dzielnicach.

granty – są to celowe, określone w czasie dotacje, udzielane w trybie konkursowym. Aby otrzymać grant należy przygotować odpowiedni wniosek, zgodnie z warunkami określonymi przez grantodawcę oraz złożyć go w określonym przez grantodawcę terminie. Wnioski muszą być zgodne z określonymi przez grantodawcę celami. O granty można ubiegać się do:

- instytucji publicznych, np. organy rządowe, samorządowe, w tym instytucje dysponujące środkami z funduszy Unii Europejskiej itp.,
- instytucji międzynarodowych, np. Komisja Europejska, Rada Europy itp.,
- organizacji międzynarodowych, np. UNESCO, ONZ, Amnesty International itp.,
- krajowych fundacji, stowarzyszeń, np. Fundacja Batorego, Polsko-Amerykańska Fundacja Wolności, Fundacja RITA itp.,
- prywatnych firm, np. Fundacja ORANGE, NOKIA, Kronenberga, City Bank Handlowy.

5.2. Ekonomia społeczna jako źródło finansowania

Budowanie modelu Domu Sąsiedzkiego oparliśmy m.in. na doświadczeniach brytyjskich organizacji, które odwiedziliśmy w trakcie wizyt studyjnych w Londynie i w Belfaście. W Wielkiej Brytanii powszechna jest praktyka prowadzenia działalności gospodarczej w community centers w formie przedsiębiorstw społecznych. Zysk z prowadzonej działalności jest przeznaczany na koszty związane z prowadzeniem community center, w tym koszty realizacji programów, utrzymania przestrzeni, zatrudnienia personelu itp. Dla podmiotów tworzących i prowadzących Domy Sąsiedzkie wkroczenie na drogę ekonomii społecznej jest dobrym krokiem do zwiększania stabilności finansowania Domu Sąsiedzkiego oraz częściowego uniezależnienia jego działalności od krótkoterminowych źródeł finansowania.

Przedsiębiorstwo społeczne, prowadzone w Domu Sąsiedzkim, poza aspektem finansowym może przynosić także korzyści dla członków lokalnej społeczności, ponieważ może angażować ich jako pracowników lub wolontariuszy przy realizacji usług. Wymiernym rezultatem jest powstanie usług w bliskim sąsiedztwie, które są odpowiedzią na zapotrzebowanie społeczne. Usługi te na ogół są konkurencyjne w stosunku do usług oferowanych na komercyjnym rynku, ponieważ bazują na lokalnych zasobach. Należy przy tym pamiętać, że ważnym jest zapewnienie wysokiej jakości oferowanej usługi/sprzedawanych dóbr, gdyż wysoka jakość jest podstawą zadowolenia odbiorców.

Dobry pomysł na działalność gospodarczą w Domu Sąsiedzkim to jednak za mało. Stworzenie trwałego przedsiębiorstwa społecznego wymaga:

- **dokładnej analizy społeczno-ekonomicznej rynku** – zbadania zapotrzebowania na usługi / sprzedaż dóbr wśród lokalnej społeczności oraz oceny konkurencyjności na lokalnym rynku;
- **wpisania się w niszę rynkową** – wyboru takich kategorii usług / sprzedaży dóbr, na które jest największe zapotrzebowanie;
- **oszacowania zasobów niezbędnych do wdrożenia przedsięwzięcia** – analizy zasobów materialnych, finansowych i ludzkich niezbędnych do uruchomienia działalności gospodarczej w Domu Sąsiedzkim;
- **opracowania biznes planu** – koncepcji działania przedsiębiorstwa społecznego w Domu Sąsiedzkim, która zawiera profil przedsiębiorstwa, plan działalności marketingowej oraz plan finansowy;
- **zgromadzenia kapitału na start** – w zależności od charakteru uruchamianego przedsiębiorstwa społecznego, w Domu Sąsiedzkim potrzebne będzie zgromadzenie kapitału w postaci środków finansowych / zasobów rzeczowych / zasobów ludzkich.

Decydując się na prowadzenie przedsiębiorstwa społecznego w Domu Sąsiedzkim, należy zachować równowagę między bezpłatną dostępnością usług a odpłatną działalnością generującą przychody własne. Działalność zorientowana na zysk nie może ograniczyć dostępności do bezpłatnej oferty Domu Sąsiedzkiego dla lokalnej społeczności.

Przykłady dobrych praktyk w zakresie ekonomii społecznej z Londynu i Belfastu

CHILDREN'S STORY CENTER DISCOVER

Początki organizacji sięgają 1997 roku. Rozpoczęto wówczas badania nad potrzebami mieszkańców we wschodnim Londynie, by móc na nie zareagować. Wschodni Londyn to jedna z najbiedniejszych części Londynu. Charakteryzuje się ogromną różnorodnością etniczną. Mieszkańcy tej części miasta posługują się aż 120 językami. 50 procent dzieci w pierwszej klasie nie mówi płynnie w języku angielskim. Powstanie centrum było oddolną inicjatywą, która wynikała z potrzeb lokalnej społeczności. W 2003 roku centrum zostało oficjalnie otwarte i rozpoczęło swoją działalność. W budynku przekazanym przez samorząd miasta, Discover prowadzi działalność komercyjną, z której zysk przeznacza na finansowanie programów skierowanych do mieszkańców wschodniego Londynu oraz utrzymanie centrum.

W ramach swojej odpłatnej działalności organizacja prowadzi:

- **centrum opowieści** – które w swojej ofercie zapewnia sesje warsztatowe, podczas których dzieci wraz z prowadzącym (story builders) budują opowieść na bazie czytanej historii. Sposób prowadzenia zajęć odwołuje się do doświadczeń dzieci i ich wyobraźni. Wykorzystanie rekwizytów i przestrzeni centrum

w sposób niekonwencjonalny zachęca dzieci do nauki czytania, pisania, pobudza ich wyobraźnię i kreatywność. Oferta centrum skierowana jest do rodzin z dziećmi, a także do szkół.

- **przyjęcia urodzinowe** – Discover oferuje zorganizowanie i przeprowadzenie przyjęcia urodzinowego w centrum opowieści. Prowadzącymi są animatorzy (story builders), którzy wprowadzają dzieci w świat fantazji. Do wyboru są urodziny tematyczne tj. dżungla, wróżki i elfy, potwory itp.

Rocznie Discover obsługuje 60 tysięcy osób. 68 procent przychodów Discover pochodzi z prowadzonej odpłatnej działalności gospodarczej, a 32 procent to przychody z dotacji oraz od prywatnych sponsorów.

TRINITY CENTRE

To centrum społecznościowe z ponad 40-letnią tradycją. Mieści się w dzielnicy Newham w Londynie, która w 50 procentach zamieszkała jest przez imigrantów, w tym uchodźców wojennych. Mówi się tu ponad 110 językami świata. Niemal połowa mieszkańców dzielnicy jest nieaktywna zawodowo. Community center zostało utworzone w budynku, w którym kiedyś mieścił się kościół. Trinity Centre część swojej działalności skupia na działalności komercyjnej, z której zysk przeznacza na finansowanie programów skierowanych do mieszkańców Neham oraz utrzymanie centrum.

W ramach odpłatnej działalności prowadzi **usługę zapewnienia dziennej opieki** dla 40 dzieci od 2 do 5 roku życia. W budynku Trinity zostały wydzielone pomieszczenia, w których prowadzone jest przedszkole i żłobek w godzinach od 8.00 do 18.00. Jedno pomieszczenie zostało podzielone na strefy edukacyjne: kreatywności, aktywności ruchowych, nauki matematyki i języka oraz

kącik domowy i czytelniczy. Każda strefa wyposażona jest w sprzęt i materiały umożliwiające rozwój potencjału dzieci.

Centrum obsługuje rocznie 13 tysięcy osób. 37 procent przychodów Trinity Centre pochodzi z prowadzonej działalności gospodarczej, 41 procent to granty i dotacje, 22 procent to wsparcie rządowe i powiernictwa finansowe.

PLAY RESOURCE

To przykład organizacji prowadzącej przedsiębiorstwo społeczne, uruchomione w oparciu o zdiagnozowaną potrzebę społeczną. Play Resources zostało założone w 1983 roku w Północnym Belfaście z inicjatywy organizatorów społeczności lokalnej (community workers). W wyniku pracy ze społecznością rozpoznali oni potrzebę powstania centrum, które wspiera aktywności skierowane do dzieci. Dzięki współpracy z firmami produkcyjnymi Play Resource pozyskuje odpady, które mogą być wykorzystywane do zajęć artystycznych i edukacyjnych. Pozyskane materiały gromadzi w magazynie i przekazuje organizacjom zrzeszonym. Centrum składa się ze sklepu, magazynu i sal do prowadzenia warsztatów edukacyjnych. Play Rosurce część

swojej działalności skupia na działalności komercyjnej, z której zysk przeznacza na finansowanie programów edukacyjnych dla dzieci oraz utrzymanie organizacji.

W ramach swojej odpłatnej działalności prowadzi sklep, w którym po konkurencyjnych cenach (dla członków są one niższe od 10 do 50 procent niż na komercyjnym rynku) sprzedaje artykuły papirnicze oraz gotowe zestawy do przeprowadzania kreatywnych zajęć plastycznych. Przedsiębiorstwo oferuje odpłatny system członkostwa, który zapewnia dokonywanie zakupów w sklepie po niższych cenach oraz bezpłatne otrzymywanie materiałów zgromadzonych w magazynie. Wysokość składki członkowskiej jest zróżnicowana i waha się w granicach od 35 do 150 funtów brytyjskich. Oferta członkostwa kierowana jest do bardzo różnorodnych grup, instytucji, organizacji, firm pracujących z dziećmi i młodzieżą, m.in. rodziców, prywatnych przedszkoli, szkół, grup kościelnych, community centers, domów dziecka, grup ze specjalnymi potrzebami, indywidualnych artystów, grup kobiecych, klubów młodych, centrów sztuki.

Z oferty Play Resource korzysta m.in. 75 procent szkół z Irlandii Północnej.

REKOMENDACJA

Zanim uruchomicie Dom Sąsiedzki, oszacujcie koszt jego funkcjonowania. Budujcie jego potencjał finansowy w oparciu o różnorodne źródła finansowania. Wykorzystujcie narzędzia ekonomii społecznej, które pozwolą na częściowe uniezależnienie się od okresowych dotacji. Generując zysk w Domu Sąsiedzkim, pamiętajcie o równowadze między odpłatną i nieodpłatną sferą działalności.

6. Podstawy prawne tworzenia i działalności Domów Sąsiedzkich

Model Domu Sąsiedzkiego jest osadzony w następujących przepisach obowiązującego prawa krajowego:

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. nr 96 z 2003 r., poz. 873 z późn. zm.)

Ustawa wyodrębnia zadania publiczne, które mogą być realizowane przez organizacje pozarządowe. Jednym z tych zadań jest działalność wspomagająca rozwój wspólnot i społeczności lokalnej (art. 4, ustęp 1, pkt. 13). Dodatkowo ustawa określa, że jednostki samorządu terytorialnego są zobowiązane do współpracy z organizacjami, które działają na rzecz rozwoju danej społeczności lokalnej.

Ustawa z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz. U. nr 91 z 1998 r., poz. 578)

Ustawa (art. 7, ustęp 1, pkt. 19) nakłada na samorządy obowiązek współpracy i działalności na rzecz organizacji pozarządowych oraz podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Daje to samorządom możliwość tworzenia warunków i wspierania zakładania i działania Domów Sąsiedzkich.

Ustawa z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (tekst jednolity, Dz. U. nr 115 z 2008 r., poz. 728 z późn. zm.)

Ustawa wśród zadań pomocy społecznej wskazuje rozwijanie nowych form pomocy społecznej i samopomocy w ramach zidentyfikowanych potrzeb (art. 16, pkt. 6). Dom Sąsiedzki może stać się nową formą pomocy społecznej, jeżeli umożliwić będzie osobom, rodzinom i społecznościom przezwyciężanie trudnych sytuacji ży-

ciowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości.

Ustawa z dnia 6 kwietnia 1984 roku o fundacjach (Dz. U. 1984 nr 21 poz. 97) oraz **Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 roku Prawo o stowarzyszeniach** (Dz. U. 1989 nr 20 poz. 104)

Utworzenie Domu Sąsiedzkiego wymaga osadzenia go w strukturze podmiotu, który posiada osobowość prawną. W sytuacji, gdy jest on tworzony z oddolnej inicjatywy mieszkańców, działania muszą zmierzać do zarejestrowania podmiotu w celu uzyskania osobowości prawnej, np. w postaci fundacji, stowarzyszenia itp. Powyższe ustawy wskazują zasady tworzenia oraz funkcjonowania tych podmiotów. Dają podstawy prawne do działalności.

Ustawa z dnia 20 sierpnia 1997 roku o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz. U. 1997 nr 121 poz. 769)

Fundacje, stowarzyszenia oraz związki stowarzyszeń mają obowiązek wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego. Dopiero z momentem wpisu do KRS organizacja uzyskuje osobowość prawną. Ustawa określa funkcjonowanie Krajowego Rejestru Sądowego oraz zasady wpisu do KRS.

REKOMENDACJA

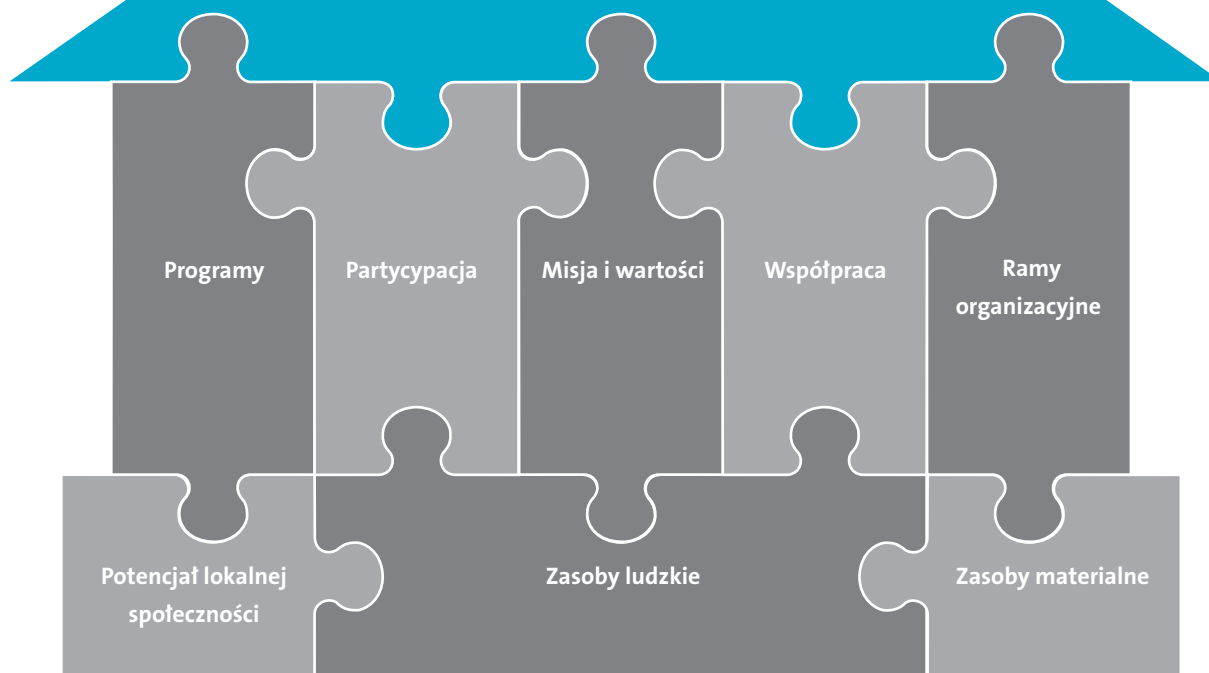
Tworzenie Domu Sąsiedzkiego w polskich warunkach jest działaniem innowacyjnym w związku z tym nie ma aktu prawnego, regulującego wprost tworzenie i prowadzenie Domów Sąsiedzkich. Istnieją regulacje prawne, które legalizują działalność Domów Sąsiedzkich. Poznajcie dostępne akty prawne wskazane powyżej, aby umieć uzasadnić prawne podstawy działania Domu Sąsiedzkiego.

ROZDZIAŁ III

Podsumowanie

zbiór rekomendacji

Ekonomizacja działań i źródła finansowania

38

Źródło: Opracowanie własne

Zbiór rekomendacji

1 Tworząc Dom Sąsiedzki wyznaczcie misję, która zdefiniuje kim jesteście i jaki jest cel Waszego działania. Świadomość wartości, na jakich opieracie działanie Domu Sąsiedzkiego, jest pierwszym krokiem do wyznaczenia celów i stworzenia strategii działania.

2 Tworząc i prowadząc Dom Sąsiedzki, zapewnijcie przyjazną i otwartą na różnorodność osób i grup przestrzeń, w której będą one wykorzystywać swój potencjał. Wzmacniajcie podmiotowość członków społeczności oraz sprzyjajcie powstawaniu oddolnych, samodzielnych i niezależnych inicjatyw mieszkańców.

3 Tworząc Dom Sąsiedzki, poznajcie potrzeby i zasoby lokalnej społeczności, kierując się zasadą, że mieszkaniec to Wasz partner, a nie klient. Wykorzystajcie przy tworzeniu dostępne zasoby, tkwiące w środowisku lokalnym oraz pozyskajcie zasoby zewnętrzne. Stwórzcie Dom Sąsiedzki w miejscu powszechnie dostępnym dla mieszkańców, by stał się on centrum życia lokalnej społeczności. Dążcie do tego, by Dom Sąsiedzki miał niezależną siedzibę w budynku, która umożliwi jego wielofunkcyjne działanie.

4 Tworząc i prowadząc Dom Sąsiedzki, wypracujcie z użytkownikami czytelne zasady korzystania z przestrzeni Domu Sąsiedzkiego. Zatrudnijcie personel i zaangażujcie wolontariuszy z umiejętnościami budowania potencjału lokalnej społeczności.

Starajcie się, by oferta Domu Sąsiedzkiego w sposób innowacyjny odpowiadała na potrzeby mieszkańców, zawsze w oparciu o rozeznane potrzeby. Bądźcie otwarci na współpracę, gdyż pomnaża ona korzyści dla lokalnej społeczności.

5 Systematycznie prowadźcie ewaluację. Pozwoli Wam ona na zdobycie informacji, które są dowodem na to, czy Dom Sąsiedzki jest potrzebny lokalnej społeczności i czy właściwie zaspokaja jej potrzeby. Zbieranie informacji oprzyjcie na prostych i czytelnych narzędziach.

6 Zanim uruchomicie Dom Sąsiedzki, oszacujcie koszt jego funkcjonowania. Budujcie jego potencjał finansowy w oparciu o różnorodne źródła finansowania. Wykorzystujcie narzędzia ekonomii społecznej, które pozwolą na częściowe uniezależnienie się od okresowych dotacji. Generując zysk w Domu Sąsiedzkim, pamiętajcie o równowadze między odpłatną i nieodpłatną sferą działalności.

7 Tworzenie Domu Sąsiedzkiego w polskich warunkach jest działaniem innowacyjnym w związku z tym nie ma aktu prawnego regulującego wprost tworzenie i prowadzenie Domów Sąsiedzkich. Istnieją regulacje prawne, które legalizują działalność Domów Sąsiedzkich. Poznajcie dostępne akty prawne, aby umieć uzasadnić prawne podstawy działania Domu Sąsiedzkiego.

Załącznik nr 1. Przykład harmonogramu aktywności Domu Sąsiedzkiego Gościnną Przystań

Tygodniowy harmonogram aktywności Gościnną Przystani

	NDZ 5/15	PON 5/16	WT 5/17	ŚR 5/18	CZW 5/19	PT 5/21	SOB 5/22
10.00		10–12p Kącik prasowy (Wł. Górską)		10–12p Kącik prasowy (Wł. Górską)			10–5p Wynajem sali (GFIS)
11.00							11–1p Seniorskie warsztaty komp.
12.00			12:30–2p Kafejka internetowa seniorska			12:30–2p Kafejka internetowa seniorska	11–1p Szkoła dla rodziców
13.00				1p–6p Warsztaty Oruńskie			1p–4p Alcatel - edu. sex (ES)
14.00		2–6p Świetlica (ES)	2–6p Świetlica (ES)	2–6p Świetlica (ES)	2–6p Świetlica (ES)	2–6p Świetlica (ES)	
15.00				3p–8p Rozmowy kwalifikacyjne (M.U.)	2:30p–7p Warsztaty Oruńskie Słoneczniki dz. 2	2:30p–7p Warsztaty Oruńskie Słoneczniki dz. 3	
16.00							
17.00		5p–6p Dyżur Radnych	5p–7p Kafejka internet (D.K.)			5p–7p Alcatel (GFIS)	
18.00		6p–8p Blind Crows próba	5:30p– Anonimowi Zarłocy	6p–8p Klubik Młodych	5p–7p Kafejka internetowa (D.K.)		
19.00							

Załącznik nr 2. Przykład ewidencji użytkowników Domu Sąsiedzkiego Gościnną Przystań

Statystyki odwiedzin w Gościnną Przystani Maj 2011

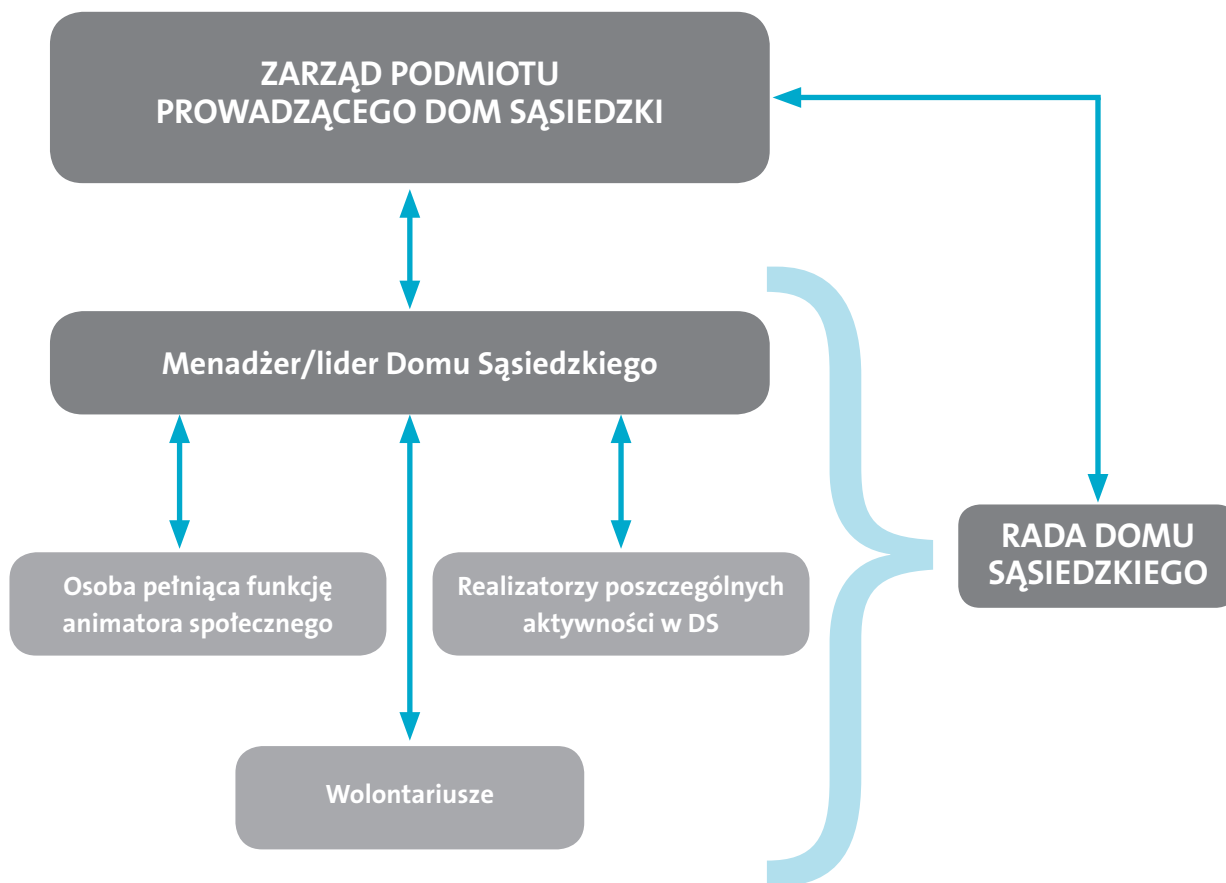
Nazwa zajęć	Liczba spotkań w miesiącu	Liczba wejść użytkowników
Świetlica	20	249
Zajęcia komputerowe – dzieci i młodzież	6	73
Zajęcia taneczne – dzieci i młodzież	4	12
Zajęcia modelarskie – dzieci i młodzież	6	30
Zajęcia kulinarne – dzieci i młodzież	4	34
Klubik młodych	4	51
Spotkania Rady Osiedla – mieszkańcy	2	70
Spotkania Rady Osiedla – grupa inicjatywna	4	46
Orunię Widzę Wielką	0	0
Kafejka Internetowa	8	104
Warsztaty architekt. Orunia / ogrody	3	34
Słoneczniki na Oruni	5	110
Próby muzyczne – Blind Crows	4	20
Anonimowi żartocy	4	12
Seniorskie warsztaty komputerowe	2	9
Kącik prasowy	7	15
Zajęcia ping-pongowe	0	0
Ślady pamięci	1	6
Dyżury radnych	3	6
Wolontariusze Redakcja Moja Orunia	11	15
SIL	2	40
Zajęcia projektowe Alcatel	3	18
Szkoła rodziców (GFIS)	0	0
Szkol. audio-wizualne zewnętrzne Orange (dzieci)	0	0
Razem	103	954

Załącznik nr 3. Przykład ulotki promocyjnej Domu Sąsiedzkiego Gościnną Przystań

42

Załącznik nr 4. Przykład struktury organizacyjnej Domu Sąsiedzkiego

Załącznik nr 5. Wzór ankiety ewaluacyjnej

ANKIETA EWALUACYJNA

Pomóż nam udoskonalić nasz program kulturalny poprzez szczerze odpowiedzi, co sądzisz o programie. Twoja ocena jest dla nas bardzo ważna. Dziękujemy.

PROGRAMY I DZIAŁANIA:	😊	😐	☹️
Bawiłam/em się świetnie!			
Zajęcia mi się podobały Moimi ulubionymi zajęciami było			
Najmniej lubiłam/em zajęcia			
KOORDYNATORZY:			
Są mili, pomocni i przyjaźni			
Są zorganizowani			
Mogę z nimi porozmawiać			
WOLONTARIUSZE:			
Są pomocni i angażują się			
Szanują mnie i innych			
UCZESTNICY:			
Są pomocni			
Angażują się w uczestnictwo w programie			

1. Co Ci się podobało najbardziej w programie?

2. Co Ci się podobało najmniej w programie?

3. Jak możemy udoskonalić nasz program?

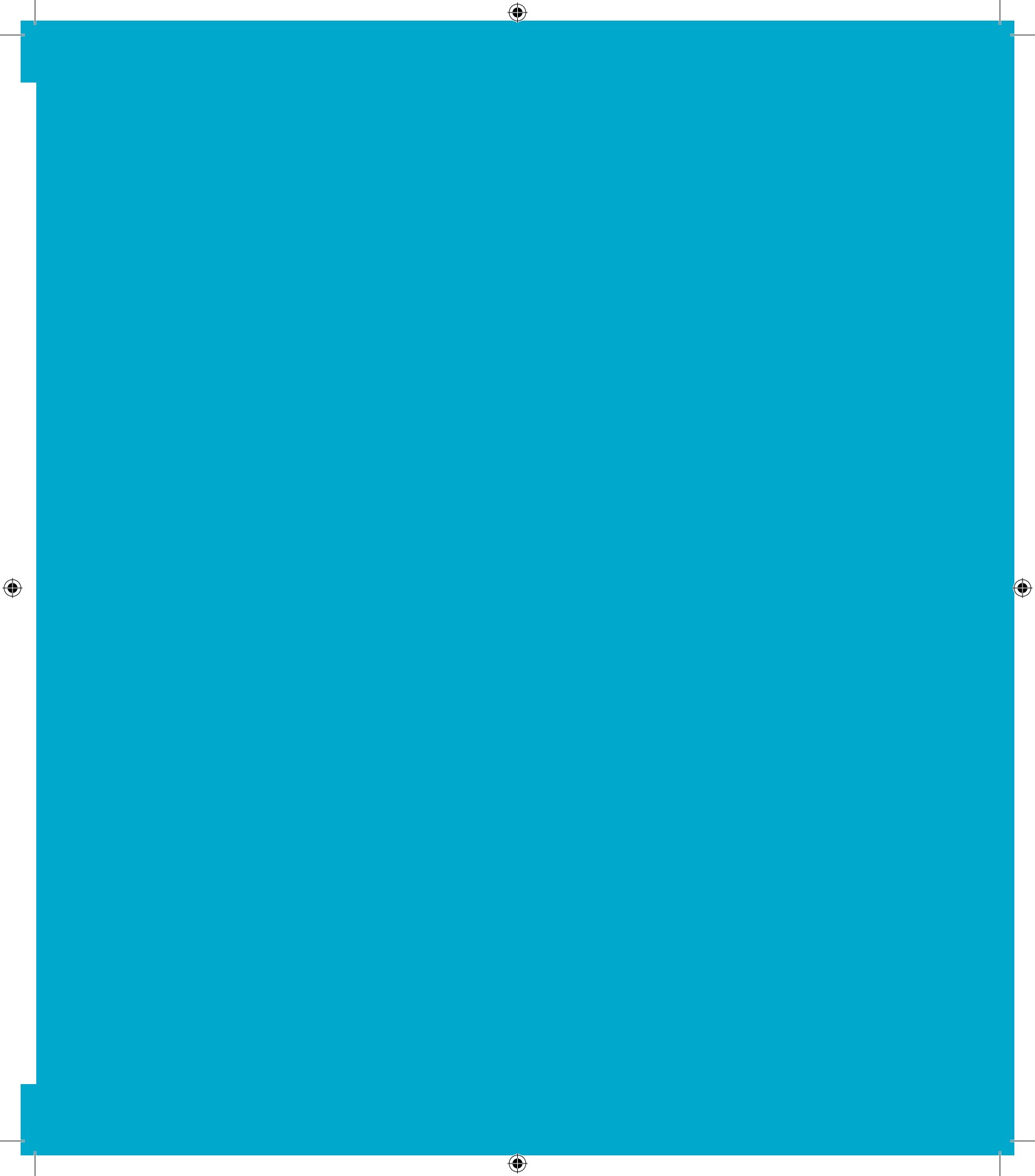
4. Inne uwagi

Źródło: Tollkit

Bibliografia i źródła internetowe

1. J. Herbst, J. Przewłocka, *Podstawowe fakty o organizacjach pozarządowych. Raport z badania 2010*, Stowarzyszenie Klon Jawor, Warszawa 2011.
2. *Model organizowania społeczności lokalnej (OSL). Wdrażanie OSL w ramach systemu pomocy społecznej*, CAL, ISP, Warszawa 2011.
3. I. Roivainen, *Socially committed work in the settlement movement*, Suomen setlementtiliitto, Finnish Federation of Settlements, 2001.
4. B. Skrzypczak, *Praca w społeczności lokalnej – źródła, inspiracje i poszukiwania*, [w:] *Ośrodek pomocy i aktywności społecznej – renesans pracy środowiskowej*, P. Jordan (red.), Warszawa 2007
5. A. A. Trolande, *From settlement houses to neighborhood centers: a history of the settlement house movement in the United States*, New York, Columbia, University Press, 1987.
6. www.anghv.org
7. http://en.wikipedia.org/wiki/Settlement_movement
8. <http://www.ifsnetwork.org/Resources/MemberResources/SettlementMovement/tabid/481/Default.aspx>

Model Domu Sąsiedzkiego

Redakcja tekstu: Marianna Sitek-Wróblewska, Małgorzata Gojto-Kaligowska, Alina Wiśniewska, Piotr Wróblewski

Konsultacja merytoryczna: Paweł Jordan, Magdalena Skiba, Grzegorz Szczuka, Jerzy Boczoń

Redakcja techniczna: Marta Wieczorek

Grafika: Piotr Biały / tatastudio

Druk: VIPRO

ISBN 978-83-934154-0-3

Wydawca:

Gdańska Fundacja Innowacji Społecznej

Ul. Gościnną 14

80-032 Gdańsk

tel. 58 304 99 56

e-mail: biuro@gfis.pl

www.gfis.pl

Gdańska Fundacja Innowacji Społecznej

dobro wspólne

Publikacja została wydana w ramach projektu „**CEAL – nowe spojrzenie na ekonomię społeczną z perspektywy brytyjskich doświadczeń**” współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

